

ALBINA PINDULUI

LITERE, ȘTIINTE ȘI ARTE.

REDACTOR RESPUNDETOR : GRIGORIE HARALAMB GRANDEA

S U M A R

22 OCT 2019

ROMÂNII DELA EMU, studiu istoric de *Gr. H. Granda*.

LA ROMÂNII DIN ARDEAL, poezie de *D. Bolintinenu*.
TABLELE CEBATE, aflate în Transilvania de *Alexandru Zanne*.

CONRAD, Cântul I, poemă de *D. Bolintinenu*.

ISTORIA ARTEI : Etrusci, Volsci, Samniți, Campaniani, etc. de *Gr. H. Granda*.

LA ROMÂNII, poezie de *D. Bolintinenu*.

POESIA ROMÂNĂ ÎN TRECUT : Andrei Mureșanu, Aristia, Alessandri, etc. studiu de *D. Bolintinenu*.

VASILIE CĂBLOVA, poeziile lui, studiu de *D. Bolintinenu*.

INSOMNIA, poezie de *Th. Șerbănescu*.

LUAREA BUSUCUCULUI, poemă de *D. Bolintinenu*.

VEGEREA, poezie de *Miron Pompiliu*.

INFLUINȚA CORUPȚIEI MORAVURILOR ASUPRA LITERATURII, de *Seneca filosoful*.

MOMENTE DE MISANTROPIE (după *Gilbert*) de *Basilă Demetrescu*.

CÂND EȘEM CU TINE, poezie de *Ion Lapedat*.

Dela 1 Septembrie această gazetă va mai conține, pe lângă materiile ce se public, o cronică literară (înțelesul larg al cuvântului) și o cronică bibliografică.

Prevenim pe Domni abonați cari ar dori să conserve colecția întreagă, a nu'și rătăci numerile : pentru că nu șcim dacă tot d'a-una vom fi în stare să le completăm, fără să smintim colecțiile ce ne rămân.

Numerile ce apar într'un an, formează două volume. La finele jumătății de an, vom trimite fie-cărui abonat scôrțele și tabla de materii a volumului I-ii.

ALBINA PINDULUI

LITERE, ȘTIINȚE ȘI ARTE.

REDACTOR: GRIGORIE HARALAMB GRANDEA.

Este la 1 și 15 în fie-care lună. — Abonamentul pe un an 20 lei noi pentru capitală, 22 lei noi pentru județe. — Pentru administrație și redacție să se adrese în București, strada Pompierilor, No. 5. — Scrisorile nefrancate nu se primesc. — Articuli cari nu sunt ai redactorului, se vor publica când vor fi aprobați de comitetul acestei gazete.

PANTEONUL ISTORIC AL ROMÂNILOR

Pentru toți Domii aceia cari au bine-voit a me onora cu abonarea D-lor la *Panteonul istoric al Romanilor*, sub-semnatul recomandă în locul *Albina Pindului*, fôe importantă și plină de instrucțiune, care în miniatură conține mai tot aceleași materii pe cari eu am voit a le trata. Acestă fôe se va trimite D-lor acelora cari mi-au încredințat bani abonării pe cari cu plăcere i-am încredințat Redacției *Albina Pindului*. Acel din Domii cari nu vor voi să primească sus dișa fôe, să bine-volască a înștiința Redacția și bani li se vor trimite înapoi; iar aceia cari vor voi a se mai abona, să se adrese asemenea la Redacția *Albinei*, pe care o recomand din nou casin-gura fôe literară de unde Români pot a se instrui.

(din «Românul») Demetria N. Preda.

DESPRE ROMANI DE LA EMU (urnare)

Bisantiul căduse în puterea Turcilor. Cu densul se stinse și ultima rămășiță a imperiului Roman. Români însă nu plecară capul sub jug, precum au făcut frați lor din capitala imperiului și într'al căror suflet se stinse orî-ce simțiment de mărire. Mult timp Români se luptară cu bărbăție, puind stavilă la înaintarea Turcilor. Cotropiți însă de numărul cel mare al păgânilor, se retraseră pe vârful munților. Acolo purtă trăi în libertate, dar luptându-se

mereu cu hordele barbarilor cari ocupase văile acelor munți. Ar trebui mult timp pentru a numera toate luptele lor. Eroismul lor fuse neînfrânt în tot cursul de patru secolii. Curagiul și abilitatea lor în lupte, făcu pe Veniamin de Tudela să asemene mlădierea lor cu a gazetelor. «Resbeliosul lor curagiu e neînfrânt, strigă el, și nimeni n'a putut încă să'i supue.»

Grecia purta în pace jugul musulman, fără să de cel mai mic semn de nemulțumire. Numai era viață în descendenți lui Leonida. Patria lor numai era de cât un întins mormânt. Cumplită cădere! Pe când Români, Bulgari și Albanzi se luptau cu tărie contra Turcilor, Grecia gemea de despotismul unor cete pribegite din occidentul Europei, unor slabe rămășițe ale Cruciadelor. Am aretat starea tristă în care căduse poporul Grec. Acel ce 'l domneș roșă de rușinea lui. Sufletul acestui popor trecuse prin toate gradele de cădere. Când legiunile Romane îl surprinse în mijlocul căbelor și luptelor intestine, mărimea, eroismul, viața se stinse de mult în sufletul său. Romani n'avură de cât să se arete, și Grecia plecă capul de bună voie sub jug. Fuse un timp când Greci roșiră d'a mai purta numele lor și adoptară pe acela de Romei. Cu acest nume ei își făcură loc în curtea Imperatorilor Bisantini. Sclavi se ascuseră sub purpura curtesanilor. Neavând curagiul și tăria să se înalțe prin fapte mari și demne, cu perderea sângelui și riscul vieții, din prăpastia în care 'i aruncase alt nimeni de cât peatele lor, meditară în umbră o resbunare contra celor ce 'i robise. Resbu-

narea sclavilor fuse teribilă. Acastă resbunare aduse căderea Imperiului Roman. În adevăr, diu đioa când Greci aftară un loc la curtea imperatorilor, căderea Imperiului incepu să se simță. Greci deveniră curtesani, curtesani însă ca Iuda Iscariotul, Grecul din Iscaria care vindu pe Crist pentru trei-đeci de arginți. Ei farmecară ochi Romanilor prin artele, sciințele și literatura lor. Bisantiul deveni vatra de la care Roma împromuta lumina. Acesta dăte un mare prestigiū acestor sclavi mișei: Romani deveniră scolarī lor. Scim ce sōrtă avu Imperiul Roman diu Orient. Planul lor fuse a pune desbinarea între Romani din provinciī și curtea Bisautinā, indemnând pe Imperatori a esersa un depotism stupid asupra provincialilor.

Cu asemenea curtesani, Curtea Bisantinā perdu simpatiile și încrederea provincialilor. De aci se născură lupte, turburări cari sdruncinară pînă în temelie tot imperiul, și când Turci trecură în Europa, Imperiul numai era de cât o umbră. Cu tōte acestea Imperiul Bisantin era tot Roman, iar nu Grec cum đic Greci astuțioși și istorici ignoranți. De veļ đice astă-đi chiar unuī turc că ei au luat Imperiul Bisantin de la Greci iar nu de la Romani, turcul se va crede insultat: atāt a remas de mare desprețul secular pentru Greci.

Pe lingă istorici cari aret acesta, mai amințim aci încă o probă. Mahomed II îndată după ce a luat Bisantiul, în memoria acelei đile, a turnat o medalie cu inscripția latină p' o față și cu inscripția turcă pe cea-l-altă. Inscriptia spune că Imperiul a fost al Romanilor, iar nu al Grecilor.

Grecia dară gema sub jugul musulman. Nici un semn de viață în acastă țēră plină de suvenirele cele mai gloriose. Călugări nutrēu și mai mult acē-tă letargie, propagând răbdarea și sperauța ca precepte ale religiei creștine.

Nu mai Romani, Albaneđi și Bulgari se luptau mereū prin munți pentru a scutura jugul. De la intrarea Turcilor în Europa, Romani și Albaneđi, cele mai brave și mai cavaleresci

popōre diu orient, nici de cum nu încetară din luptele lor erāncene. Resbelul acestor doă popōre cu Turci, este cel mai lung resbel ce a existat de la începutul lumii și pînă astă-đi.

Dacă popōrele subjugate visaū une-orī o đi de libertate, speranța lor se îndrepta către stāncile Emului. Numai de acolo putea să vie libertatea, pentru că numai acolo brațul păstrase țāria erculeā, numai acolo sufletul și inima ardēu pentru libertate.

Și speranța lor se împlīni.

Credința dar d'a sfārāma o dată lanțul sclaviei, plōdea de mult în sufletul creștinilor cari gemēu sub stupidul și barbarul despotism al turcilor. Religia, care pentru tōte popōrele din orient era una și aceeaș, contribuia mult la sporirea forberiei surde din Turcia. Ideea de naționalitate đăcea în umbră. În față inamicului comun, numai ideea de religie punea în mișcare tot și prepara pentru viitor mijlōcele de scāpare. Greci însă înțeleseră că îndată ce inamicul comun va fi înfrânt, ideea de naționalitate are să isbucnescă. Prevedură bine că dacă acele nații se vor ridica, nații deține de viață prin cualitățile și aspirațiile lor, Grecia care nu va avea nimic din ceea ce face o țēră demnă de libertate, independință, va căta să se ascundă, roșind, de la masa popōrelor. Neavēnd țāria să devie emulă acestor nații, Grecia concepu fatala idee d'a persecuta Românismul, grecind mereū Romani, Bulgari și Albaneđi. Cată să mărturisim că în aparință acastă idee a triumfat. A isbitut ca mare parte diu aceste nații să se lapede de limba lor strebună. Dar a adus un reū limbei, nu însă naționalității. Romani, Bulgari, Albani, vorbescă pîn la cel din urmă limba grecă. Pēră limbile acestor nații după față pământului. Ei însă nu vor înceta d'a fi tot Romani, tot Albani, tot Bulgari. Naționalitatea stă în sânge iar nu în limbă. Greci nu sciau acesta, și 'și au sleit în deșert puterile pentru a realiza o idee absurdă. Cātre anul 1780 un călugār numit Cosma, dāndu-se de un profet, blāstemă pe toți acei Romani cari nu se vor lepāda de limba părintescă. Acastă anatēmă pronunțată de un sânt profet, precum îl credēu ei, și fut'acel timp de fanaticism religios, aduse cea mai mare că-

dere limbei române. Sate întregi părăsiră limba strebună și nu mai vorbiră de cât grecesce, făcând ast-fel pe mulți Români să-și uite origina și nația din care derivați.

În secolul trecut se tipări la Veneția un vocabular, menit pentru a înlesni Românilor, Bulgarilor și Albanilor, studiul limbei grecesci.

Să citim prefața acestui vocabular :

« Albanî, Români, Bulgari și cei de alte limbi, bucurați-ve și pregătiți-ve toți să ve faceți Greci (Γραικοί). Lăsați limba cea barbară, lăsați dialectul și datinile cari la strenepoți voștri, vor părea ca fabule. Veți onora ginta și patriile vóstre, făcându-le, din albano-bulgaro-româno, țeri grecesci. Numai este anevoie a înveța grecesce. Numai ve barbarisiți cu cinci sau dece vorbe. Aveți în mâna voastră să studiați adese, ori unde veți fi, această carte care acum s'a tipărit. Într'nsa veți găsi ori câte cești veți pofti, și, printr'nsa bine o să ve exercitați în limba Grecă. Era de mare necesitate să se tipărescă această carte cu care veți face onore gintelor vóstre. Așa dar citiți-o cu luare aminte și nu faceți economie spre a o căpăta, fiind că dintr'nsa veți înveța multe idei despre diferite lucruri cari ve vor face mintea roditoare și ast-fel veți contribui toți la gloria voastră în mijlocul celor alte popóre și conaționalilor voștri. Popóre ! cari mai 'nainte ați fost de alte limbi, dară pióse la cele religióse, luați limba și vorbirea Grecă (Γραικόν). Mult ve veți folosi în profesiile vóstre și în tóte întreprinderile comerciale. Junime a Bulgarilor, Albanilor și Românilor, bucurați-ve, și voi diaconi, popi și feromonahii. Deceptați-ve din somnul cel adinc al ignoranței ; învețați limba Grecă, mama înțelepției. Onestul iconom Daniil Misiodacul (un renegat român), fiind popă legal, a lucrat această carte ; iar păstorul cel bun și arhieru, Pelagonias, divinul arhipăstor , a tipărit-o, vrând pe toți să 'i învețe grecesce și să schimbe datinile româno-bulgare, împodobind locurile vóstre cu facerea de scoli și exercitând pe copii la literile grecesci. Se cuvine dar tot-d'a-una să mulțumiți cu recunoscința acestui bun arhieru, d'ale căruí daruri ve bucurați. Fiți dară supuși la ordinele lui cu respect și pioșie. Fiți recunoscători la arhipăstoria cea

adeverat respectabilă de care Dumneșeu a făcut să aveți parte. Cereți mântuirea sufletelor vóstre de la Dumneșeu și faceți cele plăcute lui, ca să ve folosiți și în această viață și în cea eternă. »

Faceți cele plăcute lui Dumneșeu ! Dar cari erau cele plăcute ? Acea ce spuneu călugări Greci : să se lapede de limba și datinele lor barbare ! Nu cată dar să fim coprinși de mirare cum aceste popóre au putut să-și păstrede limba și datinile lor încă în tótă puritatea lor ? Și să ne mirăm óre când vedem la aceste popóre, suflete slabe, cari, învinse de măgulirile și perfidele derideri ale Grecilor, începură a roși de origina lor și a căta să se ascundă între Greci ? Nu avem pe uni din boeri nostri din România în această privință cel mai convingător esemplu ? N'au fost timpri când am roșit de numele gintei nóstre și am cătat să ne ornăm cu acela de Greci, nume pe care Greci il lepădaseră odinioară roșiud de căderea lor ? Tristele remășițe ale acestei căderi morale încă se mai simt și în đioa de astă-đi ! N'am moștenit noi de la ni fanarul lipsa de încredere în sine ? Nu asceptăm și cerem astă-đi chîr tot și tóte de la streini, căci noi nu ne credem capabili a ni le da ? Nu aruncăm uni și astă-đi desprețul peste tot ce este român sau lucru românesc ?

Și să mai hulim óre pe Români din Turcia căci uni au roșit de numele și limba lor, când noi am fost cu mult mai presus de dênși în în această privință ? Și pe dênși viața, circumstanțele in cari au trăit, îi scusedă. Pe noi însă nimic dintr'acestea nu ne scapă de hula ce merităm.

Dar am mai vorbit despre acestea. Să revenim la tesa ce ne-am propus a trata astă-đi.

Am tratat istoria Macedoniei de la începutul ei, pe cât întunericul ce acopere origina acestei țeri ne-a permis ; am vorbit despre cele patru rinduri de colonisări cari au înpoporat cu Romani sau Români coprinșul dintre Dunăre, Marea Negră, Marea Egee, Grecia și Adriatică ; am urmărit pe cât timpul și puterile ne-au permis fazele de strehucire prin cari au trecut acești Români, precum și lungele lor lupte și suferințe pînă în đioa de astă-đi. 'I am studiat

asa precum îl aflăm în timpuri d'acum în Tracia Macedonia, Albania și munți Greciei. Am intrat pînă în și datinele și eresurile acestui popor, în cari am aflat cea mai mare asemenare cu ale Românilor d'aci și Romanilor vechi din Italia. Am găsit ocazie a atinge mai multe cestiți de domeniul istoriei critice : supremația Românilor în Imperiul Bizantin; eroarea ce comit istoricii tratând pe Români din provinciile Bizantine ca un popor distins de poporul suveran Bizantin, pe când adevărul e că acest popor omogen a fost tot-d'a-una nedespărțit ca nație. Numai nisece rele consecințe ale curtesanilor au fost cari au adus ôre-care răcélă între aceste două mase ale poporului Român.

Din cele cele ce ne-am propus a trata, ne rămâne să mai vorbim despre bărbați Români cari s'au distins în secolul acesta prin virtutile lor militare și politice, ceea ce ne trage să atingem Rescôla Creștinilor de la 1821.

Am șis că Grecia era incapabilă d'a se ridica contra puterii Musulmane. Numai Români și Albaneși putéu să scuture jugul. Dar pentru a scutura jugul avéu trebuința de un teatru mai întins pentru lupte. În patria lor, pe vârful munților, nu putéu să facă mare. Se luptău acolo de secolii și fără alt succes de cât numai acela d'a fi liberi, liberi însă ca flările, în umbra pădurilor selbatice.

Acela care concepu ideea că, pentru a scutura jugul, trebuie a descinde din munți Emus în câmpiile Greciei, fuse poetul Riga Velestenli, Român născut în satul Velesteni din Tesalia. Greci, pentru a 'l perde origina, îl numéu Fereos de la vechia Cetate Fera pe ale cărei ruine se află astă-zi satul românesc numit Velesteni. Dar Riga nici o dată nu s'a subscris Fereos. Pe lingă scrisorile remase de la densus, cari adevereasc această, mai e și o cartă de rebel strategică a Constandinopolului, înscrisă de densus în Grecesce. Numele și aci ca în toate cele-alte este Riga Velestenli. El organiza Eteria. Visită mai multe curți din Europa prezentându-le memorandumuri pentru emanciparea Creștinilor din Orient. Fuse priimit cu bună voință de către Napoleon Bonaparte, căruia îi presintă o cutie mică înscrisă din lemn de dafin din valea Tempeea, cel mai deslătător loc din

Tesalia, cu o rugă în favorul Creștinilor. Napoleon îi promise mult, dar evenimentele posteriore îl opriră a 'și implini promisia. Riga rătăcea din țără în țără, căutând să atragă din toate părțile simpatii pentru bieți sel coreligiari. Turcia îl urmărea. Căți-va din fanarioți bucures: eni amerințău să 'l predea Turcilor. Se ascuise la via lui Grandea din satul Ceptura. Nici aci creșându-se sigur, trecu în Austria unde fuse prins și predat în mâna Turcilor cari îl țără capul în Belgrad. Scirea despre mórtea acestuia se respândi ca un fulger în tot orientul. Imnul lui de rebel care încă din secolul trecut ațita curagiul popórelor apăsate, începu a resuna ca o chiamare la arme.

Spiritul de resculare începu să fêrbă mai mult ca tot-d'auna în totă Turcia. Români, Albaneși, Bulgari începură a se reversa în Grecia, a 'și da mâna unii cu alți. Ali-pașa, eroul de la Ianina care cânta prin ôri-ce mijlôce să slăbescă puterea Sultanului, îi favorisa mult în această.

În capul insurecției se puse Coleti Ión, român de la satul Săracul. Acesta 'și făcuse studiile în Italia. Fusesse mai mult timp medic la fiul lui Ali-Pașa, Muhtan-Pașa. Încă de la începutul rebelului a ocupat funcții înalte, când ca membru Guvernului provisoriu, când ca general.

În zilele regelui Oton fuse mai mulți ani ambasador la Paris, unde era foarte iubit și stimat de regele Franciei Louis Philippe și ministri sel Guizot și Thiers. Când fuse rechiămat la Ateua ca cap al Cabinetului, Guvernul frances trimise spre a 'l felicita, ca onóre excepțională, o fregată de rebel. Fusesse în strânse relații cu Ión Capodistria, iară 'și compatriot cu el. Asemenea și cu Riga.

Pe lingă Coleti se alăturară încă o mulțime de căpitani români celebri prin faptele lor militare și virtuți cetățenesci. Așa fură Marcu Boceri, Lasăr, Condurioti, George Olimpie, Ciriaculi, etc. și alți căpitani Greci ca Petru Mavromicale, Criezi, etc. precum și o mulțime de fanarioți.

(Urmășă de aci Eroi Pindului.)

Gr. H. Grandea.

LA ROMĂNI DIN ARDEL

(1849)

Voi ce suferiți în lume jugul crudului magiar,
 Voi, ai Romei și se poate să gemeți sub un barbar ?
 Voi, din viața lăudată
 Ce nu pere nici o dată,
 Să răbdați un jug amar ?

Dacia nu e magiară, este românească păcătoasă.
 Nu sunt unguri încă 'n viață, căți români sunt în mor-
 mânt

Ce-ai murit cu arma 'n mână,
 Pentru fala lor română,
 Pentru dreptul lor cel sânt.

Vocea patriei ve chiamă și ve dice ne'ocetat :
 Spargeți lanțurile voștre ! Ora vieții a sunat !

Ieși încă din morminte
 Bărbăția din 'nainte,
 Ca un sôre acceptat !

Pe Carpați, vedeți o rădă peste fruntea unui nor ?
 Sunt eroicele umbre ce ve cată cu anor

Și v'arată, prin unire
 Și prin arme, la mărșire
 Călea voastră 'n viitor.

Îndestulă suferința, umilire, pradă, chin !
 Nu aveți nici drept de omeni, nici de un popor creștin !

De cât să mai fiți în blia,
 Oh ! mai bine viața pieră
 Sub barbarul fer strein !

Cerul chiar ve osândesc pentru câte suferiți,
 Și ve dice : « Aste rele, moliciunei datoriti !

« Un popor ce nu combate,
 « Nu merită libertate !
 « Ve luptați, de vieți să fiți ! »

Până când aceste turme de barbari și de tirani,
 Aș să calce în picioare pe morminte de romani ?

Nația să umilească,
 Și amar să vestejescă
 Dreptul ei de mil de ani ?

Pe Carpați, pe 'nalte piscari, arcuila n'a mai plutit ;
 D'ale românilor arme, aerul n'a mai mugit ;

Și aceia ce ai scire
 De antica lor mărșire
 Se întreb dac'au murit !

« Arme ! Arme ! Înainte ! » strigă umbrele d'eroli
 Ce pe stegurile noastre făiăc și vin cu noi,

Să ne-arate chiar cum mōre
 Neînvinsele popōre
 Cari ai viața ca voi.

Stegurile se ridică, mândra cete-ai apărut,
 Armele lucesc la sōre, viața nasce din trecut.

Din a secolilor nopte
 Se aude adăncul șōpte.
 Noptea șioai s'a făcut !

D. Bolintineanu.

TABLELE CERATE

AFLATE ÎN TRANSILVANIA

Tablele cerate latine, ce se află astăzi în muzeul Pestei, sunt un monument din cele mai rare, sau ca să dic mai bine, unice în felul lor. Pentru noi sunt și mai mult, sunt un remas de la stremoși noștri și care nu e fără însemnătate, atât în sensul istoric și geografic, cât și în sensul filologic. Esistența lor dată din anul 167 după Cr. adică din al III-lea Consulat al Imperatorului Luciu Aureliu Veru, când avea de coleg în Consulat pe C. Numidiu Cuadrat (I); aceste table fură aflate, după cum vom vedea mai pe larg în cursul acestui articol, în anul 1788, într-o mină romană abandonată din timpuri înemorable, și care face în cōsta muntelui Leti, aproape de Abrud-Bania, pe care germanii o numesc *Grosse-Schlatten*.

După cercetările mai noi făcute de Academia Pestei, se știe de sigur că cu doi ani mai înainte, adică pe la 1786, alte două tablete cerate fuseseră aflate în vecinătatea acestora. Una dintr'ensele fu îndată stricată; cea-l-altă trecu în mânele unui M. Gouboși, și nu 'i se mai află de urmă.

În timpuri mai din cōce, se găsiră și alte table grecesci, pre care neguțătorul Samuil Nemes pretindă că le are de la un preot ce le ar fi aflat pe la 1807 sau 1808 într'un subteran aproape de Coratzco; dară falsitatea acestora e mai mult de cât învederată, și autorul lor cată a fi chiar acest speculant care avusese cât-va timp în mânele seile tablele latine. Chiar Academia Pestei (2) nu stătu mult la indoială a și formula ideea sea.

Remâne dară a ne ocupa numai de aceste table cerate latine aflate la Abrud-Bania. Lăsând pentru altă dată concludsiunile ce s'ar putea trage din explicarea testnelor lor, ne vom ocupa aci special numai a demonstra autenti-

(1) Tot în acest an pune și Șincai a 7-a inscripțiune din Friedwalski, pe care o poți citi la începutul istoriei D-lui Cogălniceanu, cu deosebire că Șincai în loc de *Prudens* citește *Pudens*. *Q. Ser. Titus Pudens* fu consul la 166 după Crist adică la 919 de la Fundarea Romei și la 165 fu consul *L. Arrius Pudens*. Numele însă coprins în inscripțiune este *Vulva Terentius Prudens*; tuși pare dar că Șincai greșese aci.

(2) Jurnalul Academiei Ungare, Noembrie 1842 și August 1843.

citatea lor, după cum rezultă din opiniunile diverse ce se reproduseră în lumea învățată asupra acestui punct. Ast-fel, mai înainte D. Massmann, profesor la universitatea Muniului, întreprinse a demonstra autenticitatea tablelor latine (1), dară produse câte-va erore precum i se comunicaseră, și dăte ast-fel arme DD-lor Letrone și de Wally, cari adoptară o opinie contrariă (2). În fine, Academia Pestei, care era în pozițiune de a avea date secure prin cercetări locale minuțioase, aduse în astă cestiuno totă lumina posibilă (3).

Să urmăim pe D. Gerando, care, din comparațiunea acestor diverse opinii ce s'au produs în lumea învățată, trage, din astă interesantă discuțiune, conclusiunile cele mai luminoase.

« Tablele latine, țice D. de Wally, sunt compuse de trei tablete de pin și copind același test transcris de două ori: întâlul test începe pe fața tablei a doa și se termină pe dosul tablei întâi; această dispozițiune, contrară celei adoptate astăzi, continuă și pentru a doa edițiune a testului, care începe pe fața tablei a treia și se termină pe dosul tablei a doa; fața tablei întâi, cum și dosul tablei a treia nu erau ceruite și serviau tabletelor de scôrțe, asigurând într'ast chip conservațiunea scripturii coprinsă în cele patru pagine inferioare. Aceste pagini, încadrate regulat prin peravăduri de lemn, au dimensiunea unui mic octavo; liniile însă sau rândurile scrierei urmând direcțiunea lungimei tabletelor, adică o direcțiune contrară celei ce se dă astăzi la cărțile noastre. Fața tablei a doa are o altă singularitate: o scobitură în lemn în tot latul feței o desparte în doa pagini inegale. D. Massmann presupune că acest spațiu era destinat spre a pune aci stilii cu cari se scria pe aceste table (4); căci adâncătura ce are o lungime de doi centimetri aprôpe, ocupă o pozițiune analogă cu semi-tubul metalic ce desparte în doa una din paginile

(1) Libellus aurarius, sive tabulae cratae, nuper repertae; quas nunc primom edidit Ioannes Ferdinandus Massmann. Lutetiae, apud Techner.

(2) Journal des Savants, septemvrr, 1841.

(3) Jurnalul Academiei Ungare, 12 Iuniu, 16 august, 1842.

(4) Stylus sau Graphium era un fel de sulă de fer cu două capete: un capăt ascuțit serv. la scriere, cel-alt capăt era cam lat și neted și cu acesta se serviau a neteși cera, adică a țterge scrisorea căud voia a face o corecțiune și a scrie alt-ceva din nou. De aci vine expresiunea saepe stylum ecrite (Hor. Sat. I. 10. 72) coriga des. Un scriitor, spre a compune, prefera tabletele cerate pe lângă hârtie sau pe lângă papir; căci pe de o parte scria râpede, pe de alta nu mai avea ca să smoe condelul (calamus, arundo, fistula, canna) în tintă (care pe atunci era sepija); în fine când voia a țterge, trecuă cu partea plată peste ceră și scria din nou.

Anticități Romane de A. Adam.

tabletelor de *congediu onorabil* coprins în *Istoria diplomatică* a lui Maffei (pag. 30). În stânga acestei scobituri se află începutul primei transcripțiuni a duplicatului test; în dreapta se disting țcece rânduri mai mult sau mai puțin incomplete, pe cari D. Massmann nu le-a putut bine citi, dară cari i-au dat câte-va nume proprii, cari, după opiniunea sa, căta să fie numele a șapte marturi. Aceste nume nu sunt reproduce și în a doa transcripțiune; subț acest punct de vedere e țară similitudine completă între aceste tablete cerate și alte multe tablete de *congediu onorabil*, cari reproduc de două ori actul principal, adăogând numai la una din aceste copii o listă de marturi, săpată pe o pagină despărțită, ca și aceasta, în doa părți.

« Iecă testul tabletelor latine a D-lui Lancovici, așa precum rezultă din comparațiunea ambelor copii rectificate și completate una printr'alta: lăsăm însă la o parte lista marturilor, căci este incompletă, precum și ôre-cari variante ce n'au nici o importanță.

« *Descriptum et recognitum factum ex libello qui propositus erat Alb. majori ad stationem Resculi, in quo scriptum erat id quot (tu loc de quod) i (infra) s (scriptum) est.*

« *Artemidorus Appollonj, magister collegj Jovis Cerneni, et Valerius Niconis et Ofas Menofili, questores collegj ejus dem — posito hoc libello publice testantur ex collegio s (upra) s (cripto) ubi erat homin (es) LIII, ex eis non plus rema (n) sisse quam quot (tu) loc de quod) h (omn) s) X (II):*

« *Julium Julj quoque commagistrum suum ex die magisterj sui non accessisse ad Alburnum neq (ue) in Collegio; seque eis qui praesentes fuerunt rationem reddidisse; et si quis (in loc de quid) eorum (h) abuerat, reddidisset sine funcribus; et cautionem suam in qua eis carerat, recepisset; modique neutem neque funrraticis, neque loculum*

« *(h) aberet, neque quisquam tam magno tempore diebus, quibus legi continetur, contemre voluerint aut conferre funeraticia sice munera;*

« *Seque idcirco perlunca libellum publice testantur, ul si quis defunctus fuerit, ne putet se collegium (h) abere aut ab eis aliquem petitionem funeris (h) (1) abiturum.*

« *Propositus Alb. Majori V. Idus febr (uaris). Imp. L (ucio) V (ro) III et Quadrato es. Actum Alb. majori ».*

D. Massmann, după opiniunea D-lui Seibel, esplică îndoita transcripțiune a testului acestor tablete, « suposăud, țice D. de Wally, că primele două foi puteau fi închise și strânse printr'o siforă, și sigilate; țară cea d'a treia se putea deschide. Cu chipul acesta purtătorul (2) tabletelor avea în dispozițiunea sa una din ambele copii. fără să potă schimba pe cea-altă,

(1) Nu putem a ne opri d'a nu face o mică observațiune de o mare importanță pentru linba noastră: la tôte țicerile ce încep cu un h, astă literă lipsece: țecă un început de rōmănitățe locală ce dată de la începutul existenței noastre.

(2) Tabo Marius.

care, în cas de vre o bănușală ar fi putut fi verificată de către magistrați competenți. Nu putem înfățișa, adăogă D. de Wailly, nici o obiecțiune în contra acestui ipotes ce este cu totul analog cu opiniunea mai multor autori. »

Până aci D. de Wailly merge cu D. Massmann; de aci încôce însă începe observațiunile ce adresă profesorul german, și care se raportă pe de o parte la starea tabletelor, iară pe de altă parte la felul scrisorei și la limba și stilul testului.

« Tabletele ce coprind actul latin se dice că s'aũ aflat în anul 1790, la orașul Abrud-Bania: pînă atuncel rămăseseră ascunse în crăpătura bolțai ce acopera odinidără o mină de aur abandonată de mult și innodată de o apă sulfurosă. Acastă apă, după observațiunea D-lui Massmann uscându-se, ar fi lăsat pe margini și la unghiurile tabletelor un deposit observat de D. Massmann, și ar fi dat, tot o dată cerei o color brună sau mai bine a dice negriciosă. . . . Aci însă vine întrebarea: cum ôre aceste tablete de piu și mestecân puteu sta în apă atăta timp, pôte chiar mai multă secolă (fără îndoiială) fără să se înfe și să primescă o mare estensiune? apoi, chiar când cêra g'ar fi dilatat încetul cu încetul într'aceeași proporțiune, cum din astă dilatațiune, orl cât de încet s'ar fi operat, nu a urmat despărțirea particulelor între sine și deslipirea lor de tablete? etc., etc. »

La aceste observațiuni ale D-lui de Wailly putem responde că tablele nu s'aũ aflat în apă sulfurosă, precum cu greșală 'i s'a spus D-lui Massmann. Nimeni mai înainte de densus nu dase acest detaliu. S'a fost dis numai că în mina în care s'aũ aflat tabletele era nisce apă verde și infectă, fără însă să se presupue măcar că ar fi fost scôse chiar diu acea apă. E prea probabil că aceste tablete se află depuse în vre o crăpătură a părței superiôre a muntelui ce forma bolta minei și că erău numai espuse la vaporul apelor sulfurose, nu însă și înuțate în acea apă. Chiar rezonanțele D-lui de Wailly vin în ajutorul acestor opiniuni.

« Tabletele lui Filip cel formos, dice acesta, ce se conservă în secțiunea istorică a arhivelor Franciei, n'aũ dăcut într'o apă sulfurosă, și cu tôte acestea cêra este cu totul nêgră; prin urmare singura acțiune a aerului e destulă ca să esplice acastă schimbare de color. » D. Massmann, ca să esplice astă schimbare, primea cu ușurință aflarea tabletelor în apă chiar, și greșala să date arme D-lui de Wailly și 'i inspiră bănușelă asupra autenticității acestui obiect prețios, bănușelă pe cari le mai mări întunerecul în care rămăseseră aceste tablete de la 1790 pînă la 1835, adică de la epoca aflării lor și pînă ce deveniră proprietatea D-lui Iancovicf.

Spre a responde la aceste obiecțiuni, Academia Pestel ordonă a se face cercetări minuțioșe în Transilvania, care nu fură fără folos; căci deslușirile culesse sunt fôrte satisfăcătore și pot îndrepta erôrile produse de D. Massmann asupra datei și împregiurările descoperirii tabletelor cerate.

D. Al. Secheli comunică acestei societăți două documente trase din arhivele consiliului ecleziastic unitar. Unul este o scrisore adresată în anul 1788 de către D. Paul Covaci, proprietarul minelor Veres-Patac, către episcopul unitar din Clausemburg, căria trimise tot o dată și tabletele.

Al doilea document este un apendice la cel d'anteiũ, coprind esplicațiunea pe larg a tabletelor, precum și o disertațiune asupra usuului tabletelor cerate în anticitate.

Aceste scrisori arăt lămurit că tabletele latine fură aflate în anul 1788 într'o mină romană abandonată și care dăce la costa muntelui Lety, aprôpe de Abrud-Bania.

În prima scrisore, D. Paul Covaci spune că vaporul sulfuros ce se înalță din muntele Lety împiedicase pînă aci pe locuitori a esploata antica mină romană. Că el însă se decise o dată a brava pericolul, și că, pe când densus descoperea în partea de sus a muntelui urmele vechilor mineri, lucrători ce 'l insoțiră și cari înaintău în galeșile de jos, descoperiră tabletele latine. D. Covaci le cumpără de la acestia pentru un preț fôrte mic și le trimise îndată la Clausemburg, spre a fi depuse în biblioteca colegiului unitar din acest oraș.

Mai îcôce și o altă descrițiune a acestor tablete, ce dată de la 1791, adică trei ani după aflarea lor de D. Covaci. Acastă descrițiune e făcătă de D. Georgiu Aranca care le luă de o scriptură ebraică. Îcôce ce dice D. Aranca despre dênsele: « Aflându-me la Clausemburg cu ocaziunea dietei de la 1791, me dusei în biblioteca colegiului unitar, unde veșulă o carte vechie ebraică care se pôte numera între anticitățiile cele mai curioșe ale Europei. Acastă carte este în octavo, și se compune de trei tablete de lemn de mestecân. Tabletele sunt sâpate cuadrat și partea sâpată e umplută cu cêra pe care e însemnată scriptura. Tôte tabletele aũ o margine sau un pervas de lemn, sunt găurite la o margine și legate cu o sfôră. Scriptura e fină, mică, și se pare a fi scrisă cu un stil de fer; cu tôte că mai pretutindenea e bine conservată, se citește însă cu anevole. (1) Marginele tabletelor sunt acoperite cu puctiôsă

(1) Face o greșală dicens se citește; căci o dată ce convine că scriptura ar fi ebraică, se înțelege că n'a putut citi nimic dintr'ânsa ori-cât de curată și bine conservată ar fi fost scrierea.

precum și scórțele; ast-fel s'a aflat în mina....»

Din toate acestea se vede că D. Massmann nu avu deslășiri precise nici despre epoca aflărei tabletelor, nici despre locul acurat unde fură aflate : noțiunile obscure ce i se comunicară în cauză această, îl făcură a trata acest subiect așa cum alți se îndoiră mai pe urmă despre autenticitatea lor.

Mai 'naintea d'a proceda mai departe, e de trebuință a spune aci, după noțiunile mai noi culese la fața locului, că aceste tablete remaseră în biblioteca colegiului unitar pînă la mórtea episcopului ce le priimise de la D. Covaci. La anul 1821, fiul episcopului le ridică din bibliotecă cu intențiune de a le vinde; neputînd însă găsi a le da cu folos, le păstră la sine; la 1835, fiul acestuia le vîndu pentru 50 florinți la un neguțător de anticități, Samuil Nemes. de la care trecură apoi în mânele D-lui Iancovici.

Din cele ce urmîdă, se pare că D. de Wailly volesca a constata că în Ungaria lumea cunos-cătoare se îndoaia despre autenticitatea acestor tablete : « O cugetare foarte naturală, și ce dînsul, ne vine în minte; cum acest obiect așa de prețios își află îndată loc în muzeul de la Pesta? apoi este încă de mirare, cum priiul posesor, în loc d'a se adresa la D. Iancovici, care atunci cu cât-va mai 'nainte vînduse colecțiunea sa, nu preferă a o adresa la un stabiliment al căru-i administratori căta, fără îndoaială, a se fi silit nu numai a dobândi, dară a și provoca o asemenea posesiune? Fie 'mi dară terță a riscă aci o conjectură : a crede adică că D. Iancovici putu avea aceste tablete numai pentru că administratori muzeului Pestei au fost avut ôrecari bănueli asupra autenticității lor. » Numirea această de *Museu public* a încelat pe D. de Wailly, care l'a luat de vre-unul din acele instituțiuni renumite unde se adună de timp îndelungat tot ce e rar și prețios într'o țără; drept vorbind însă, muzeul Pestei nu exista încă : se fundă abia la 1833 cu obiecte cumpărate din colecțiunea D-lui Iancovici. Acest muzeu nu are încă nici o importanță în țără, când din contra D. Iancovici e cunoscut în toată Ungaria ca un mare amator de anticități; urma dară firesce ca posesorul să se fi adresat la dînsul mai 'nainte d'a se adresa la un asemenea muzeu. În fine îndoaiele D-lui de Wailly cad de sine când vom adăoga ca palatul Ungariei cumpără aceste tablete în preț de 5000 franci în unicul scop d'a orna cu dîns-ese muzeul.

După ce lămurirăm în destul punctul așteiți din obiecțiunile ce D. de Wailly face D-lui Massmann, să venim a răspunde la al doilea punct, adică asupra felului scrisorei acestor tablete. « Profesorul german, și ce D. de Wailly, compară diversele elemente a scripturii ace-

stor tablete, pe de o parte cu un mare număr de inscripțiuni ce produse în testal scrierei se-le prin gravure în lemn ce sculptă însuși; iar pe de altă parte, cu un fragment de papir ce se conservă la muzeul din Leyde, și pe care dînsul e primul ce a reușit a descifra. Din aceste diferite comparațiuni rezultă că fie-ce literă din scrisoarea curioasă a acestor tablete se află justificată, cât despre forma ei, prin vre-un monument autentic. » Cu toate acestea, D. de Wailly face o restricțiune, adăogînd : « Ceea ce este adevărit pentru fie-care element al alfabetului considerat în parte, nu se pôte aplica și pentru tot corpul scrierei, luat împreună. » Acest însă *de ce* are și *pentru ce* al se-și, și D. de Wailly îl produce însuși când dîce :

« Nu pôte cere cine-va de la D. Massmann să fi putut produce, drept probe, monumente lapidare a căroră scrisore de la început pînă la finit să pôtă fi intru toate analogă cu aceea a tabletelor cerate. » În fine, puind înainte lipsa « de diplome originale ce s'ar sui pînă la aceeași epocă a anticității » și cari singure ar permite o comparațiune introductivă, derămă însuși obiecțiunile ce adresă D-lui Massmann, când se referimă pe regulile paleografiei latine.

În testul tabletelor, D. de Wailly a însemnat mai multe greșeli de ortografie și câte-va pasage întunecose; apoi își face întrebarea, dară acesta este stilul destul de corect, *satis correctus*, de care vorbește D. Massmann.

Ni se pare că profesorul german ar fi făcut mult mai bine de ar fi dis fără restricțiune, că stilul tabletelor « anunță decadența limbii, și încă o decadență aprôpe de barbarie. »

Asupra acestui punct sunt de opiniunea D-lui de Wailly; credem însă tot d'o dată, că aceste greșeli și acest părut uoș sens, în loc d'a inspira vre-o bănuială, sunt din contră, o probă mai mult despre autenticitatea tabletelor. Căci, să nu perdem din vedere, că aci ne aflăm în mediul Daciei, unde limba romană fu adusă de coloniile romane din diferite părți ale Imperiului Roman, din Ispania, Italia, Germania, Macedonia și Grecia mare; că această limbă a țeranului incult și a soldatului care, cu personalul ordinar al administratorilor, formă elementul roman, că această limbă, și ce, avînd chiar de la început elemente de diferință și de necultură, nu putu a nu priimi și aci noă schimbări în pronunțarea, compozițiunea și fraseologia ei. O probă destul de invederată este că între inscripțiunile ce se mai află astăzi prin Transilvania și cele-alte părți ale Daciei vechi pe lângă multe corecte atât în limbă cât și în stil, sunt și altele destule, pôte cele mai multe, ce înfățișed analogii parțiale cu limba acestor tablete.

Cât despre dicerile noi, elenizate, ce se găsesc în inscripțiunii, contestăm opiniunea lui Gerando care, după ce vorbește de alte inscripțiunii incorecte ce află în Transilvania, adaogă și câte-va numiri noi de colegiuri, *collegia Heccaterorum* și *collegia Dendrophorum* despre cari dăce că nici o dată n'au fost în us la Roma și apoi își face întrebarea : Quel sont les barbares, un peu hellénisés, il est vrai, qui ont forgés ce mots-la ? Căci acești *barbari* nu sunt alți de cât coloniile venite din Roma și Italia. Gerando se încelă creștând că numirea *Dendrophorum* nu fu în us în Italia ; căci într'o inscripțiune ce se află în museul *Achiti* din Milan se citește COLLEG. DENDROF. adică *collegia Dendrophorum*. Din acesta se vede curat că colegiul esista și în Italia, dară că fu instituit pôte pe când limba elenă era în mare us la Roma. Să ne esplicăm însă și mai pe larg. Scim că *Dendrophorus* (*δενδροφόρος*), adică purtător de arbore, era un epitet ce se da zeului Silvan. Dendrofori după inscripțiunii, erau o corporațiune religioasă ce purtau arboraj în serbătorile Cibelei, ale lui Bacus, etc. Era tot o dată și corporațiunea lemnarilor cari avea pôte de efigiă *arbori*. Acesta ne aduce la o cugetare : pentru ce mulți miori în Transilvania pörtă la serbătorii o cracă de brad la cap ? Am dori să se ocupe ciue-va cu respunsul acestei întrebări.

Așa dar e destul a fi demonstrat că corupțiunea testului, în loc d'a fi o cauză de îndofală, este o probă mai mult pe lângă multele ce am adus despre autenticitatea acestor table.

Alexandru Zaune.

Iecă o poemă care a produs o profundă impresie în puținele noastre cercuri literare. Așa cum o publicăm aci, este cu totul reformată. D. Bolintinenu a scos dintr'ensă tot ce era prisos, tot ce nu se lega cu ideea maină, cu Conrad. Am dori însă ea Domnia-sa să nu fi smuls pentru tot d'a-una din sfera publicității pasagele scose : căci dacă ele întunecă ore-cum obiectul principal, dacă paréu ca nisece mosaice smulse din muri u-noi sarăm și aruncate într'un basin, au însă fie-care meritul lor și sunt atâtea inspirații formose cari pot figura separate.

C O N R A D

ARHIPELUL

Un vas ușor cu aburi eși din Helespont,
Și pasageri veseli se preumblău pe pont,

Dar unul dintre dênși retras stă la o parte
Și la a lor vorbire el nu fa nici o parte.
Iar pasageri 'ntrebă : e mândru sau tăcut ?
Nu scie nimeni tēra în care a născut.
Conrad el se numesce, e tot ce pôte spune
Un serb. Avea purtare și maniere bune,
De și avea momente când sufletu'i coprins
De cugetări amare, părea sdrobot și stins.

Dar dăoa se retrage în grotele umide
Acestor munți din cari cel mai înalt o 'nchide.
Resari, bulăe lună, pe cerul teu cel pur,
Lumină calea noastră pe brasdele d'azur !
Te legână tu, mare, delicios tesaur,
Sub bôrea ce resfiră acest poleiū de aur,
Ce 'ți împrumută cerul în semn d'al seū amor ;
Te legână, murmură, deliră 'ncântător !
Formosă, rișătoare, plăcută 'n timpul iu ;
Sublină, imposantă când timpi aspri vin,
În di, în nopte, sēra, în alba diminetă,
Un farmec fără nume se varsă p'a ta față.
Vai ! omul și po tine a 'ntins mâna sub cer !
Tu liberă odată, ați gemi sub al lui fer !

Pe valurile tele ce ne 'ucetat murmur,
M'ai legână tu dulce, sânt element d'azur.
D'u patrie-formosă, dar dată mostenire
Tiranilor în secolii, respins, a mea iubire,
Pe sinul tei, o mare, se legână cu dor ;
Tu ai luat ei locul în sântul meū amor.
Și valurile tela, selbutei, furtunose,
N'au fost atât de aspre, atât de fiorose
Ca fi țerei mele. Pe sinul teū curat
E liberă gândirea, ca valul tei spumat.
De câte ori suspinul și lacrimile mele
S'au mestecat cu vântul și valurile tele !
De câte ori pe sinu'ți sau după un 'nalt granit,
Privind cu voluptate copriusu'ți aurit,
Sorbind profumu'ți dulce și legânându'mi dorul,
N'am revărsat eū lacrimi ce 'mi inspirase-a-morul !

O timpi de fericire ! Atunci nu cunoscusem
Ce este — această lume, atuncea nu băusem
Din cupa îndofelei veninul cel amar
Ce stinge ori ce vise în viață mai apar ! —
Așa Conrad gîndesce privind această mare
Ce scintee sub rașe ca cerul în micșare.

Departa printre cētă, p'albastrul horisonte
Apare — un nor de vase plutind spre Heles-
pont.

Vadere minunată ce nici un muritor
N'a cunoscut în viață p'ast câmp desfătător !

Acest nor este flota puterilor unite
Mergând să 'nfiene sborul trufiei Moscovite.
Curând și largi torinte de sânge omenesc
Vor curge p'aste valuri ce dureros mugesc.
Oh! fie c'acest sânge ce se revarsă-acum,
P'altarul libertății să porțe — al seû profum,
Căci lumea totă geme sub barbară asprime!
Orî unde lași privirea, veși lupta din vechime,
Veși dreptul cu nedreptul luptând neconținit
Și tot d'a-una dreptul se vede biruit!
Al crede că destinul cu reul s'aliază,
Cu cel nedrept conspiră, cu crima triumfădă!
Luptați, armate mândre, căci sângele vărsat
P'altarul libertății e bine cuvîntat.
Dar sunteți ore siguri că voi mergeți 'nainte
Să faceți să triumfe sublimile cuvinte?
O Francie generoasă, și mare pe pămînt!
Anglie, tu regina ce-aposul element
Îți recunoște lanțul și aspra ta dreptate!
Luptați să dați voi ore la populi libertate?
Puteți voi face liberi p'alți populi subjugați,
Voi cari aveți populi în lanțuri să păstrați?

Când vede astă flotă, așa Conrad gîndesce,
Căci el avea credința că nu se desrăbesce
Un popul nici odată de jugul cel mîșel,
De cât prin sacrifice, de cât prin însuși el.

Dar năptea se coboră și zăfirul adie.
Un pasager întonă această melodie :

«Eû plec pe alte țermuri solbatare, streine,
Iar intristarea crudă cu ochi lăcrimați,
Se 'uclină peste sinu'mî și dice cu suspine :
«Tu scii? noi suntem frați?
Te-am legănat pe brațe cum ai venit în viață,
P'a ta copilarie eû singură-am veghiat
Și fruntea ta ce nimeni în lume nu resfăță,
Tot eû am resfățat.
Orî unde te vei duce eû voîu veni cu tine,
Și când te vei întorce și nu vei mai găsi
Ființele dorite și sinu'ți de suspine,
Amar se va zdrobi,
Când tu te'i crede 'n viață strein și neferice.
Eû voîu veni a plînge cu tine ce iubesc ;
Tot eû voîu dice ție : Nu ești strein aice :
Eû nu te părăsesc!»
Așa resună 'n năptea un cântec de durere.
Iar Conrad ce aude, suspină în tăcere!
Ce este între dînsul și cântecul de dor?
In veele plutinde adie vînt ușor,
A stelelor regină dispăre drape munte,
Și marea desteptată redica alba frunte :

Dar orele se scură și ziua se arată
Și s'era iar urmădă de vise 'nconjurată.
Conrad simțea în sinu'î un dor necunoscut,
Pe podul singuratic gedea el abătut.
Fugea pe valuri vasul condus d'ô vie bôre;
Cer, aer, valul mării, c'ô palidă colóre
Se înveleau, și luna pe cerul incolor
Părea că meditădă p'al lunei aspru dor.
Moderatorul vieții se cufundase 'n mare.
Ca o sprîncenă năgră pămîntu 'n depărtare
In umbră și în rațe se mai vedea mijind,
Și valuri după valuri veneu, veneu albind.

Conrad această dată pe vas a salutat
O jună pasageră : chip dulce, inspirat ;
O splendidă corună ferice înconjură
Sub aurul ei dulce formoșa ei figură.
Conrad simți în sine un farmec simpatic,
Vedînd această damă. Ce-va melancolic
S'aruestea ferice cu rara'î formusețe ;
Lucea farmecu 'î dulce în norul de tristețe.
Durerea între dînsi născu un simțiment,
O simpatie pură, un sacru legăment.

Colo a fost Efesul cu templul minunat.
Agi în morminte totul aicea s'a schimbat.

Priviți acele diduri ce mușchiul învelesce,
Și întrebați țerana ce-aici se odihnesce,
Mai întrebați și geea ce-aici s'a adorat :
A lunei sferință d'atunci a vindecat ?
A sa religiune putut-a să oprăscă
Ast reu ce se întiude pe vița omenescă ?
Și dară ori ce crimă ce'n lume s'a făcut
Nu s'a făcut d'a-veia ce-atăta aû cređut ?
Nu s'a produs sub brațul celui ce mai fervinte
În templu tămăiasc ? respundeți voi morminte!

Om, fii al pericluinei. mergi, veși tot ce-a remas
Din tot ce-aici în lume făcea al teû estas.
Plăcere, fericire și te făcea fanatic,
Nedrept : un colț d'a p'ortă sub un țigar selbatic !
Copil al rătăcirii, al căruia cuvînt,
A căruia speranță se sprijină pe vînt,
Privesce -- aici mormîntul ilușiilor tele,
Credințelor fanatici, sorginte de mari rele !
Om peritor, tu nu poți a face nici un bine
Cum 'î ar lipsi ideea de fală ta, de tine,
D'ô mare recompensă ! Tu geniu ne 'nțeles,
Îmi spune, trebuie-a meschiul interes

Să vie să s'ascundă chiar în a ta credință?
Chiar în a ta virtute? o miseră ființă!
Doctrină rătăcite! amari prejudecăți!
Făcurăți să se curme loviri, iuicitați,
De cari geme lumea și cari fac din viață
O ți făr' de lumină, un câmp făr' de verdete?

Acastă climă dulce impac'al nostru dor,
Îl scaldă în nectarul unui ceresc amor.

Dar vasul naintedă p'o mare ca o gheță
Și Samos se arată prin azuria cetă.

Aicea flota grécă învinse barbaria
Ce menința-Europa cu jugul și sclavia.
Tot este ca 'n aiute, afară de cetăți,
De templuri, de științe, de arti și libertăți.
Barbari sunt de față ca 'n timpurile

Dar ceea ce nu pôte ca să mai fie-aice,
Sunt omeni ca Santepe și ca Leontihid.
Ați sclavul locuiesce sub cerul seni splendid.

Micale! Sêra vine și 'ntristă mădru'ți frunte.
Ce ai de esti pe gânduri, tu cel mai mândru
munte?

Esti părăsit de lume? de viață esti desert?
Nimic n'auți în juru'ți de cât acel concert
Fantastic, melancolic ce valurile mării
Intônă să te-adormă în cântul întristării!

Dar ce devine urma aceluși Panium?
Tot a perit, Micale, p'al gloriilor fum.
Tot ce'î frumos, ce'î mare, se perde — aici în
vale,

Și noi sperăm, va! încă pe scurta noastră cale.
Dar secolii cer pradă și slabul muritor
Cu slabele lui fapte se face prada lor.
Ionie formosă și plină de dulcete!
Cum ai remas desertă de ceea ce 'ți da viață?
Când soim că'n aste locuri odată-au strelucit
Științi, formose arte în gradul lor mărit,
Și astăzi nici o urmă și nici o suvenire
Popórelor barbare nu las ca să admire,
Se 'necă ochi 'n lacrimi, gândind c'ori ce popor
Ca poporul acesta va trece căletor!
Căci reul care face să peră — o națiune
E există : slăbiclunea pe muritorii supune.
Resbelul și concista ca în vechime sunt,
Aū drept de mostenire aicea pe pământ;

Iar omu'î tot acela, cu — aceeași slăbiclune,
Cu-aceeași rătăcire ca 'n timpul seū cel june.

Aicea ce lovesce mirarea 'n *resărit*,
Veșind aceste turme de sclavi ce-au survenit,
Nu este numai starea popórelor învinse;
Sunt însuși conceranți cu sufletele stinse!
Ei sunt egali la tóte cu populi supuși:
Căci concerant și sclavul p'o cale sunt conduși,
D'aceeași sórtă tristă, d'aceeași iguoriotă,
Și toți de libertate, toți va! aū trebuință!

Ferice de poporul ce lasă după sine,
Nu urme de durere, de sânge și de crime,
Ci iațe de mărire culese prin virtuți:
Asti populi sunt mari încă și chiar când sunt
căduți.

Și ce-ai fi fost tu óre, formosă Ionie,
În suvenirea noastră când din a ta junie
N'ai fi lăsat în lume de cât un sunet sec
De lupte sângeróse ce-abia mormântul trec?

Așa medită Conrad, privind aceste locuri
Ce-apar în depărtare prin umbră și prin focuri

Bălaia auroră cu brațul rumeor
Deschide velul nopței și — apare lucitor.
Colo se naltă Samos cu creștetul în cetă,
Mai din-colo e Patmos ce plânge-a sa verdete.
Din vasul ce reșoșă se vede depărtat
Murind formosă mare sub cerul azurat.
O bóre se balantă p' fața sa senină,
Formeșă miriadă de creșuri în lumină,
Ce științele, tresure, schimbându'și forma lor
De cum pe ceru-albastru apare câte-un nor.
Așa p'al nostru suflet plutesc în strelucire
Mii de dorinți aduse d'un vis de fericire,
Și când pe viață trece, într'un minut, un nor,
Aceste dulci dorințe sunt turburá și sbor.
În părțile Cariei tabloul diferedă.
Micale se întinde în marea ce spumedă,
Acopere cu umbră un spațiu depărtat
Și recoresce valul sub sóre 'nflăcărát.
Mai din-colo de munte, alt lanț de munți apare.
Giganticii ce domină trufăș această mare.
D'un cer senin și magic, ațesea cununăți;
De rađe și de umbre, ca viața semănați.

Privesce-aceste țermuri pe cari formusețea
De secolî fără numer revarsă tinerețea,
Revarsă suvenirea de timpî ce aû trecut,
Și spune, al teû suflet, sub lanțurî abătut.
Nu a simțit arqându'l acea necesitate
S'aspire aer dulce de viață, libertate?
Terână sclavă! spirit ingenucebiat, căduț,
Nu mai spera la vise ce 'n nôpte'ți ai făcut
Că vei găsi în ceruri ce n'ai avut în lume!
Nu! nemurirea este un vis, un dulce nume
De care tu, o sclave, nu te vei bucura:
Căci n'ai să lași nimica aici în urma ta!
Grăbesce a te face, prin fapte inortale,
Prin dalbe sacrifice p'a vieței scurtă cale,
Demn pentru nemurirea ce-asteptî în calea ta,
Căci numai fapta bună își are viața sa!

Voi locuri de delicii, Edene fericite,
Voi nu ați fost făcute să fiți vai! locuite
De sclavi fără viață și fără viitor.
Al căror suflet n'are în voi destul amor
Tot spune, tot respiră sub aste climi cunute
Formosul, idealul, un vânt de libertate.
O Patmos! ce'ți remase din splendidul trecut?
O stâncă între valuri c'm cer senin, plăcut!

Se rupe ori ce suflet vedend cea mai ferică,
Cea mai formosă climă, făcend contrast aice
Cu cea mai degradată, mai rea din barbarii!
Mormintele aice se par a fi mai vii!
Dar pentru ce vom spune aceste plăgi amare,
Ce 'lécă ori ce suflet d'adincă intristare,
Ce face viitorul în lacrimi să'l privim?
Speranț' acestor ômeni, nu! nu! să n'o sdrobim!
Nu scié niimiul âucă ce viitoru — ascunde
Acestor locuri sacre sub umbrele'i profunde,

Plămânul se adapă d'un aer profumat,
Vederea de seninul eterului curat,
Urechia de murmura dormindelor mici valuri,
De cântul filomelei pe depărtate maluri.
E timpul când feciora visând delicios,
Privesce să dărescă pe câmpul cel apos,
O velă fericită ce-amantul ei aduce,
Și bine cuvintēja a serei bôre dulce;
E timpul când amantul, d'amanta sa respins,
Suspină pe caicu'l d'un foc arqend încins;
E timpul când piratul în umbra ce coboră,
Prepară a lui barcă ca paserea ușoră,
Așteptă sub o stâncă un vânt pârținitor
Și nôpcea ca să plece, să prade — un căletor.

Crestinî! aceste fapte pălesc al vostru nume!
Nu's demne pentr'un popol ce-aspiră — aici în
lume

Prin alte mari popôre să'și ia un loc mărit:
Prin crime nici un popol din lanțurî n'a eșit.
Când Dumnezeu ridică un popol din robie
E când el are titluri nealârnat să fie.
Aceste sânté titluri, la populi căduți,
Ce vor să fie liberi, se capăt prin virtuti.
Toți sunt egali în față cu sânta Providință.
Nici numele ce pörtă, nici felul de credință
Nu dau aceste titluri, nici nu le'mputineș.
Virtuțile ce p'omeni cu dei egaleș.
Acésta este titlul, acea condițiune
Ce dă dreptul a face din sclavi o națiune.

Nu'i numeral ce face să fie-o națiune:
Ci sufletul cel tare, ci focul ce supune,
Ci viața ce desvoltă, voină a vieții.
Când numeral e mórtea, el n'are drept a fi.

Aici Iupiter viué la Iuna saș Hercea
In timpul vijăliiei, aici îl prinde șea
Sub mantia regală sub forma unui cuc.
Dar tôte — aceste fabuli cu timpul lor se duc,
Las locul altor fabuli în viața omenescă,
Căci omul în minciună îi place să trăiescă!
Minciună! vai! el ênsu'și în viața lui d'o qi!
Îl sperie — adevurul, nu pôte a'l simți.

Ce s'a făcut cetatea cu templul de granit,
De marmur? pe palate ați pir a resărit.
Amar acelor populi răpiți d'o mândră sôrtă —
Ce'și fac trufașé titluri din numele ce pörtă,
Desprețuind p'alți populi căduți sub jugul lor,
Când sciü aici în viață că tôte trec și mor!
Periră și tirani și sclavi dinainte.
Singurătatea plânge pe a le lor morminte.
Amar arelor populi ce îi îmbată viața!
Ei sunt ca nișce arbori cu flori de diminēja,
Și sêra perd în vânturî canunele de flori.
N'ati învețat nimica din viață, muritorî!
Voi populi ce robia usucă și abate,
Nu plângeți ca copii că n'aveți libertate,
Căci mâue saș poimâne puteți s'o căpătați;
Dar fără de virtute, puteți să o păstrați?

Cât de formosă este sub cerul fără cēja
Din aste verđi edene, bălăia diminēja,
Când ride printre umbre, venind încet din sus,
Din crestetul selbatec ce-arată Taurus!

De câte ori în nopțe, perdut în vijălie
Acela ce plutesce, veșu cu bucurie
Formosa dimințeță pe munte apărând
Și calea lui pe mare ferice luminând?
Atunci această creștă ce ochilor s'arată.
De caletori mării e bice curvntată.
Iar neoa sa eternă ce luce sub lumina,
Rtă d'amburu, se îngână cu purpura divină
Și se refrânge'n marea de spumă și azur
C'un cer ce-atâtea stele il fac și mai obscur!

Salut, o Cos ferice, desmerdător pământ.
In care portocalul profumă linul vnt.

Mai colo p'al Asiei formos și splendid sol
Fusese altă dată mormntul lui Maftsol.

Un val de rađe cade p'acastă mare lașă
Ce-abia se increșese d'o bore dragălașă.
Si face să resare miriade de luciuri
De rađe colorate, bizare incretini.
Ce se'impletesc ferice și scintei tremurânde
Pe urmele suflate de bórele arjânde.

Dar vasul naintēja, la Rod ancora cade.
In aste ape limpedi mai multe ore gade.
Aicea marea este un farmec răpitor.
Cer, valuri, rivalisă, în săntul lor amor,
Cu in sola formosă, locaș de tinerete,
Să merite cumma prin rară formusețe.

Spre sudul lui Meandru aș înfortit Timbria,
Piraha, Heraclea, când viața și junia
A Ioniei frunte formos incunnaș,
Când fii sei de geniū măreț se luminaș.
Palate, teatre, templuri se înălțau ne'nvinse.
Tot s'a făcut ruine, și artele sunt stinse.
Tot ce-a scăpat de spada tiranului strein.
A crotropit nisipul Meandruului diviu.
Acolo unde — odată fu civilizațiunea,
Acum domnesc tăcerea și desolațiunea.
Natura'l părăsită și paré — a suferi
D'a omului absență; ici colo veți dări
Colibe miserabili a cărora nălțare
Insultă-aceste locuri ceresel de desfătare,
Ce încă mai păstrează un farmec răpitor,
Cu totă ruinaș și văduvia lor.
Dar cerul, marea, clima nimic n'au suferit.
Natura are — aice un farmec infmit.
In verel arjânde, din nord suave bóre,
Ce vin cu dimințeță, daș fragedă răcóre.

Cu séra vntul cade; dar roa, ceresc dar,
Adapă flori și arbori ca un divin nectar.
In erne, vnturi calde temper ori ce suflare
De ghiată; minunată, streină combinare!
Flori profumate, arbori pe malul odorant
Daș aerului serei balsam vivifiant.
Tot ce al nostru suflet încântă, se găsește
In aste elemente in cari 'imperătesce
Un farmec fără nume; in marile ruini
Ce a lăsat trecutul, oceane de lumini;
In lumea de morminte ce in țerână dăce
Si ne vorbesc mutescce mai mult de cât ar face
Șocietăți trăinde in civilizațiuni;
Ne spune ce-aș să fie aceste națiuni
Ce stăpănesc pământul prin aspra tiranie
Și 'nlocuesc dreptatea prin forță și tãrie.
Aici găsim misterul finței omenesci
Pe care'n academiî d'acum nu'l mai găsescei.

O grupă conversedă. In vorba lor s'ascunde
Un suflet plin de mörte. Julia le responde:
De ce sdrobiți in inimî ori ce ilusiuni?
Nu sunt, fără acesta, destule — amărăciuni?
Morți in ori ce speranță, voiți voi a ucide
Cea mai din armă viața ce'n inimî se include?
E nebulie — a dice, a crede mai ales,
C'alătarea cu mörtea nu este un progres.
E lașetate-a crede că o societate
Nare de cât a plânge, a geme, a s'abate,
Căci viața trece lute, căel omu'l peritor.
Și pentru că tot are destinul seș de dor,
Alătarea cu reul nu este nici un bine?
De sunt noroșe zile, nu sunt și zile line?
Si reul ce datoră sermanul muritor
Lui ensu'și, nu e ore și mai apăsător
De cât cel reu ce cerul se crede că'l ursece?
Culpabil este cerul căci omul rătăcesce?
El are libertatea, ast dai venit de sus.
De ce dar muritori de dēnsa fac abus?
Acastă libertate e cel mai mare bine.
Useșă ei de dēnsa așa cum se cuvine?
Si Dumneșeu e ore obstaculul fatal
Ce'npiedică progresul in ordinul moral?
Obstaculul acela e ensu'și muritorul.
El singur își creadă nefericirea, dorul.
Să nu plângeși ursita, fragilă, trecătoare
A omului, plâpândă și fugitivă flóre!
Să tremurăm de mörte noi omeni ce perim?
Dar suntem noi in lume ca să o mostenim?
Mormntul este țelul acestei vieți plâpânde?
Acestuî geniū splendid? dorinți, credinți ar-
dēnde?

Nu! este altă viață! A tremura aci
In fața suferinței, a nu sci suferi,
Muri pentru un bine și pentru libertate,
Acastă slăbiciune, acastă lașetate.

A! I d'is, sub influința durerii ce asprece :
 Ce lucru este lumea ? la ce mai trebuiește ?
 Si cine spune voă că spiritul pe pământ,
 Cu misera țerână, se curmă în momânt ?
 Că tot cel ce există începe — aici în lume
 Ș'aicea încetegă, perind fără de nume ?
 Când viața ni s'arată d'odată la vederi,
 Ne pare-o țesătură de chin și de dureri.
 Ar fi o combinare făcută de nebuni,
 O lume monstruoasă ce n'are misiuni !
 E dară altă viață, o viață viitoare ;
 Ne-o spune chiar a lumii durere strigătoare.
 Om ce iubesci virtutea, de ce dărâmi tu jos
 Speranțele promise la omul cel virtos !
 Om ce iubesci dreptatea, de ce calci în picior
 Dreptățile promise de ceruri la popore ?
 De ce hrănesci tu vițuri și crude nedreptăți,
 Spunind c'aceste rele nu s'impunități ?
 Să proclamăm cu toți perirea după morțe !
 Figura nemuririi strelucitoare forte
 De adevăr, lumină, mai mult va resări
 Din haosul acesta ! Atunci ar trebui
 Ca să negăm aceea ce ochii ne răpesc
 Acastă armonie ce 'n univers domnesce,
 Ce-anunță-un autore ast ordin minunat
 Ce nimenea nu schimbă, efect ne strămuntat,
 Ce vine și desminte fatala întempleră !
 Ah ! dac'acastă lume era a sa lucrare,
 De ce a deș orbă nimic n'a mai creat,
 În ordinea naturii aceeași ne'ncetat ?
 O cauză s'anunță în ori și ce efect.
 Acastă lege mare ce 'nsuffă sânt respect
 În ordinea naturii, o cauză vestesce.
 Natura ei ne scapă, căci darul ne lipsesce.
 Destul e pentru mine să cred în Dumnezeu,
 Îl simț că mi s'anunță și nu pot să'l veđ eu.
 Acastă aședată, al nostru țel se pune
 Și țelul e progresul către perfecțiune,
 Prin sântul esercitiu al 'oaltelor virtuți
 Ce sigure înaltă pe populi căduți.
 Din ele sacrificiul de sine pentru țeră,
 Umanitatea este virtutea cea mai rară ;
 Să suferim ca cei alți să fie fericți,
 Și să murim ca cei alți să nu fie trudiți.
 E alt ceva mai nobil, mai demn, mai rar, mai mare

De cât acastă țintă ce omu 'n lume are ?
 Blamați cer și pământul, pe omeni că sunt rei ;
 Dar voi făcut-ați ore mai bine de cât ei ?
 Aveți ceva să faceți, de cât a ve abate ?
 Muriți pentr'o idee cu generositate !

Așa vorbi Julia, și sufletu'i gentil
 Da farmece divine formosului argil !

Ce este-acea femeie ce cu dîmbirea sa
 Gonesce trista umbra plutind pe fruntea mea,

Cu-atâta înlesnire ? țicea Conrad în sine.
 Ea ne îngână dulce credințele în bine !

ISTORIA ARTEI

ARTELE LA ETRUSCI, SAMNIȚI, VOLSCI ȘI CAMPANIANI. (1)

Citind cele scrise pînă acum, mulți pôte vor fi observat că asemenea studii sunt prea întinse pentru cadrul cel îngust al unei gazete și că ar trebui să dad numai un resumat. Unei asemenea observații nu am ce raspunde de cât a spune curat că u'am iubit și nici că voi iubi resumatele, pentru că acastă formă pôte să rălăcescă spiritele uștore și să neindestulede spiritele seriose, cari cer să afe o logică matură și care să se desfășure sub ochi lor în ori ce citesc. Apoi aceste articole nu se adreseă la cei cari cunosc ramura despre cari ele trateă și căror înțeleg că le convine resumatele, pentru a le aminti întregul materiei, sau studii de actualitatea artei, pentru a se ține în curentul ei ; ci la acei cari nu știu nimic sau prea puțin despre istoria artei. Aceștia au trebuință ca cele espuse să fie bine esplicate, pentru ca spiritele lor novice încă să pôte trage din cele ce citesc suma de idei necesară pentru a și lua singure sborul în lumea artei. Iacă ceea ce m'a făcut să admit o mai mare întindere.

Celebrul arheolog și literatur Ottfried Mûler, a cărui morțe prematură este o perdere nereparabilă, ne-a lasat cel mai interesant studiu asupra Etruscilor. Domnul Verger, membru al Institutului din Francia și unul dintre cei mai învețați anticari, se ocupă de mai mulți ani cu studiul popórelor primitive ale Italiei. O căletorie ce a făcut vara trecută în acastă țeră, 'i-a dat cele mai fericite rezultate. Prin unele de acele iluminări de cari numai omeni de geniu sunt capabili, a rupt óră-cum velul ce acopere aceste popóre. Domnia sa imi-va terta indiscreția ce comit, trădând esis-

(1) Compilați : Ch. Deleutre, Istoria artei ; Ottfried Mûler, Arheologia, Etrusci ; Winkelmann, Istoria artei ; anonim, Filosofia artelor, Verger, Manuscrite.

Se p^ote din doi populi d'o vitejie rară
Ca să se nască-un popo^l cu inima de plumb?
Din leu se nasce leul, nu nasce altă hēră,
Și din columbul dulce se nasce blând columb.

Vo^l nu sunteți molateci, și, fără de mărire,
Vo^l viața nu voiți.
Nu vreți vo^l eră'n lume, prin arme și unire,
Un popo^l mare, liber și admirat, să fiți?

Români! ac^ostă ț^{er}ă vrăjmași nici odată
S'o 'nvingă n'au putut.
Și populi cei barbari în trecerea turbată,
Ca vijelii pe densa gemură ș'au trecut.

Și Unguri și Lezi, ce patria 'necară,
Tătarul cel selbatec, mărețul Musulman,
Ve^ldură în trei secolii cum fala 'și fărâmară
Sub brațul cel Roman.

Europa cea crestină Români-o ocrotiră
Cu armele în mână.
Pe când trufașe staturi crestine se robiră
De alți creștini mai aspri ca barbari păgâni.

Români, fi Romei, pe cari nu putură,
Vecini să'i 'nvingă prin luptele amari,
Prin certe intestine sub care ei cădură
Se vor ucide inșeși, când au drept a fi mari.

Armatele streine în ț^{er}a Românească
Vreți vo^l ca să mai între ca în al lor pământ?
Să calce în pic^ore ț^{er}âna stremoșească?
De cât o s^ortă astfel, mai bine un morment!

Români! în alte timpuri aveți o fală mare.
Când unul dintre vo^l
Părea prin ț^{er}i streine, era o admirare,
Căci toți Români — atuncea erăți fi de eroi!

Ați treceți între nații și nimeni nu v'arată
Că sunteți, că trăiți.
Uitarea 'nlocuesce mărirea d'altă dată
Și lângă alte ginte vo^l sunteți ne^lșării!

Armați al vostru suflet cu-a patriei iubire,
Cu vechile virtuți!
Armați brațele vo^lstre cu arme în unire,
Căci pentru-a fi un popo^l, un Stat sunteți născuți.
D. Bolintineanu.

POESIA ROMÂNĂ

Europa încercase în litere, o înfrurire de
descurajare, un spirit de scepticism, o manie de
a nu mai crede în nimic, o întrecere de a părea
slab, sdrobotit, lănced, murind sau mort. Acest

spirit suf^lă asemenea pe c^ordele lirei poeților
români. Câți-va compilatori începură să sus-
pine și să ne spuie că nu mai este nimic, că lu-
mea era fapta fatalității, și alte aberațiuni nă-
scocite de o sc^olă lăncedă formată de omeni o-
bosiți la banchietul vieții simțualiste unde per-
duseră t^ote florile energiei sufletului lor. Atunci
resună o voce poetică, fără imagine, fără pro-
fumul și gracia poesiei antice; dar plină de viață
și de energie, tineră, puternică; sc^onteind de
speranță, de curagiu, de bărbăție; av^ond ce-va
aspru ca caracterul Romanilor sub republică,
ca aerul înviețuitor al Carpaților. Era o odă
la Români de Andrei Mureșianu. Ac^ostă odă
mișcă inima Românilor. Era un timp contra-
riu atât libertății cât și simțimentelor națio-
nale. Un argintar băt^ond nisece nasturi de ar-
gint cu inițiale N (*Național*), spre vîndare, fuse
sil^lit de căpitan Costache, a rețopi nastori și
avu câte-va ore de arest. Cu t^ote acestea Curtea
domnească nu rennase nepăsătoare la impresiunea
produsă de oda lui Mureșianu și se grăbi a'i
trimit^o cadouri și felicitări.

Către acestea C. Aristia publicase două rap-
sodii din Omer în versuri albe. Poetul fuse mult
criticat pentru introducerea mai multor vorbe
compuse în limbă precum: *brațe-albe*, *Coș-
fulgerosul Ector*, *poliștivăsa marr*, etc.; dar
ne date pe Omer, mai mult de cât se putea
spera, căci nimic nu se traduce. Talentul se^l
făcu minuni într'o limbă născ^ondă. Mai târziu
eminentul poet rupse acele rapsodii și traduse
altele, într'o limbă a lui noă, armonioasă, în-
cântătoare; dar care nu este limba Română. Ca
să o înțeleg câtă să cunosc^o cele două limbi
antice. Un termen de mijloc între cea d'antei^l
traducțiune și cea din urmă ar fi fost mai pri-
ncios. Dacă ac^ostă limbă a poetului ar fi fost
înțel^osă de Români, nu ar fi fost nimic mai for-
mos. Cu t^ote acestea Omer ast-fel tradus de
Aristia, pentru omeni cari înțeleg, va remă-
nea o lucrare prețioasă.

Pe la 1845 începu o noă impulsivă poetică.
Ea veni din Moldova. Poetul Alesandri mo-
dula c^ontecele se^le intime începute pe malul
Senei unde își făcuse educațiunea. Reintors în
patria sa, el vărsă în c^ontecele se^le simțimen-
tele și espresivunile Moldovei. El fuse dator

cântecelor poporane române, renumirea sa, și aceste cântece poporane îi datorară lui profumul delicat al talentului său și ridicarea lor din corupțiunea timpilor, la adevăratul lor merit.

De atunci poezia se români.

Câte-va poeme ale poetului întipărite de viața română, minunară pe Români prin noutate, puterea cugetărilor, delicateța expresiunilor, grația cu totul română. A-ț-fel fuseră *Buba-clonța*, *Tătarul*, *Cinel-Cinel*, și câte-va alte cântece vitejesci cari anunțară venirea *Mariorei Florioarei*, bucolică românescă, păstrând forma capricioasă pînă a viola legile poeziei, simțualistă: dar exprimată cu atâta delicateță și grație, în cât simțualismul este nobilitat și încântat.

Publicarea cântecelor poporane adaugă la gloria poetului.

Dupe evenimentele din 1848 cari chîtmărară pe Români la acțiune, efectul dorințelor tradiționale și lucrărilor literare de mai mulți ani în Transilvania și cele două principate, muștele române sesfîră, se retraseră și lăsară terenul liber acțiunii politice. Dar și în acest timp se auziră vocea mai multor junți poeți, unindu-se cu sunetele naționale: Crețenu, Grandea, Sion; apoi, Sihlenu, Deparațenu, Georgescu, câte trei morți încă tineri; Aricescu, Barozzi, Serbănescu, Marienescu din Banat, Zamfirescu, Negruzi junele și mai mulți alți.

Așa că în toate provinciile Daciei, se aude un roșu de poeți murmurînd. Nimeni însă nu îi citește. Acesta vine pînă de acolo că, de și au părut inspirați destul de grațioși, dar nu s'a produs nimic nou, nici în cugetare, nici în formă, nimic original, nimic care să nu fi mai fost și înainte. Cu toate acestea nu se mai citește nimic, nici în limba țerei, nici în limbă streină. Au și unii că acțiunea politică, viața reală, pozitivă, a trebuit să facă pe omeni a nu mai citi de cât scrieri politice; dar acesta încă pare fără cuvînt, căci nici cărțile, nici foliile politice nu sînt citite. Noi credem că această cădere a literelor e o consecință a datinelor de astăzi. Din și în și tot se desromănesce; un spirit de cosmopolitism, născut din corupțiunea datinelor și din lipsa dezvoltării inimii și cugetărilor, a cătat să levăscă cu morțe

trei elemente de viață ale unei națiuni: religiunea, Romanismul, literele.

Din momentul ce Dumnezeu este pus în indoială, ce nemurirea sufletului este privită ca un vis, un popor începe a se personifica în individ, viața lui se pare scurtă ca viața unui om, misiunea lui a trăi bine și a se desmerda în cercul simțualismului; de aici uitarea a tot ce este mare, patrie, sacrifice, tendințe generose pentru viitorul patriei, gloria națională. Daci erau viteji și murău cu fericire pentru libertățile patriei lor, căci credeu în nemurirea sufletului, în nemurirea națiunilor, căci avău datine simple și urău lusu.

Dar să ne întorcem la litere.

Am vorbit rāpede de poeți, acum să vorbim mai pe lung de scrierile lor.

Prin mōrtea lui Cārlova țera perdū un tesaur de formuseți poetice cari ar fi servit ca nisce raze la gloria națională. Vasile Cārlova nāscu în Bucuresci în 1809 și muri în etate de 23 ani. La 18 ani ai vieții se scris o bucolică, *Păstorul intristat*, ceva ce avea aceeași putere a bucolicelor lui Teocrit, dar care nu era acele pasturale ce ne da Teocrit, Virgil și alți poeți vechi, cari pun în gura păstorilor vorbe de omeni cari sunt streini pădurilor, cāmpului, și cari 'și-ar afla mai curānd locul prin salōnele antice de cāt în mijlocul turmelor de capre. Era o bucolică simplă, naturală, română. A mai scris o elegie, *Ruinele Tārgoviștei*, necorectă în formă, toate rimele masculine, cu vorbe terminate în *it* și repetāndu-se de patru ori una dupā alta precum:

- O fiduri intristate, o monument slăvit,
- În ce māriri înalte și voi ați strelucit,
- Pe cānd un sōre dulce și mult mai fericit
- Iși revārsa lumina p'acest pāmēt iubit. •

Dar fondul era strelucitor prin cugetare, prin simțiment, prin patriotism și prin focul ce revārsă aceste versuri, foc ce este un dar particular al poeților adeverați.

- Eū unul în credință, mai mult me mulțumesc,
- A vōstră derāmare pe gînduri să privesc,
- De cāt fiduri înalte, de cāt palat frumos,
- Cu mare strelucire dar fāvă de folos,

- « Și 'n tocmal cum păstorul ce nmlă pe câmpii
- « La adăpost alergă când vede vijeli,
- « Așa și eă acuma în viscol de dureri,
- « La voi spre ușurință, cu triste via părieri.
- « Nicl musclor cântare, nicl mlă volū din cer,
- « O patrie a plānge cu multă jale cer.

- « Mo veđ lângă mormēntul mūrieri stremoșesc
- « Și simț o tânguire de lucrul omeneșc
- « Și mi se pare încă c' aud un taľnic glas
- « Dicēnd aceste vorbe : « Ce va! a mai remas ?
- « Când cea mai tare slavă ca umbra a trecut,
- « Când duhol cel mai slobod ca densa a cădūt . . .

Dar oda către oștirea romānă arat l cāt acest geniū era puteric. În acēstă odă forma este incintātōre, nicl o abatere de la regulă, simplă, puterică, bine desvoltată, cāci cugetările sunt simple, mari, luminate. Iēcă câte-va strofe diu cele mai insemnate :

- « Înainte-ve vrājmași să aplece fruntea lor,
- « Să și cunoscă neputința ca să scape de omor.
  - Dar atunci a voastră mână
  - Spre el fie mai blajină
  - Dându-le și ajutor!
- « Glasul nostru strigānd arme, pe stremoși a deșteptat,
- « Ale căroră țerāne în morminte s'au mișcat.
  - Și-a lor umbre 'n vecl tăcute
  - Staă cāt colo nevedute
  - Privind stēgul înălțat.
- « Ce privire dulce mie ! Stēgul filfiie în vent,
- « Armele lucesc și slava cse iară din mormēnt.
  - Tinerimea îndrāsnețā,
  - Māndră, falnică, mārețā.
  - Ușor calcă pe pāmēnt. »

Imagina ce face de umbrele strebunilor ce es diu mormēnt. sbor nevedute și privesc stēgul, este noă, este iucāntātōre. Nimeni nu a simțit și nu a descris mai bine strelucirea talentului și flacūra inimei acestui poet ca alt poet care simțea ca dēnsul, N. Bălcescu în istoria lui Mihailū-Viteđul. Iēcă ce dice N. Bălcescu.

« Nimeni n'a simțit acēsta mai puteric și « n'a esprimat în cuvinte mai frumoșe, simțirea « sa, ca tine, o Cărlovo ! flōre a poesiei, june cu « inima de foc ! Ca o comitā trecātōre tu strelu- « cijiș un minut peste Romānia ușmită și inc « cāntată de lucirea ta . . . Ne lāsași o lacrimă « serbinte pentru gloria trecutā și o scintee dā- « ștātōre de viață pentru viitor. Cāntarea ta su-

« blimă puse asupra ruinelor Tārgovistei pe- « cetia eternitāței și ni le va păstra chiar când « pustiirile anilor le vor sterge cu totul dupe « pāmēnt. »

N. Bălcescu dice ast-tel ! El enșuși era poet și 'și lubea patria sa. Nobilă și plāpāndă mlā- stară din ōmeni de la 1848 cari aū scāpat Romānia de a mai fi o proprietate a patru-deci de familii privilegiate, el a murit în esil fără să fi avut fericirea de a revedea acea patrie cari lubea unită și liberă ! Sub restaurația ce urmă după 1848, sub cel din urmă guvern bo- eresc, el simți cā o să mōrā , voi să mai vedā o dată patria sa cel puțin dela Rușcluk, cum și pe autōrea vieței sele. Acel crud guvern nu per- mise mamei încārcatā de anī și de suferințe a merge să vedā pe fiul seū înainte de a muri !

Memoria Cărlovei și a Bălcescului este uitată. Ei însă meritaū a nu fi uitați. Ei nu aū nicl un mormēnt ; numele lor nu se vede pe nicl un monument public. Romāni nu aū recunoscinā pentru cei cari aū liberat patria și 'i-aū lumi- nat cu lumina geniului lor , după mōrtea lor , nicl atāt cāt aū pentru acei funcționari salariați, cărora le votaū o dată pensii princiare cāci n'aū făcut nimic pentru țerā.

Faceți ceva pentru memoria acestor bărbați ! Fundatori celor doă țeri, Stefan cel mare, Mir- cea cel betrēn , Mihailū Viteđul , Radu de la Afumați , Șerban cel Mare care a scāpat pa- tria de a fi pașalic sau de a cădea în robia ungurilor și polonilor , n'aū nicl un monument care să 'i memorede poporul.

Să nu lāsăm tōte asupra guverului. Să ia inițiativa nația în asemenea lucruri : este da- toria sa cāci este gloria sa.

(Va urma)

D. Bolintineu.

INSOMNIA

E nopte . . . Otologful cetăței bate-o oră.
Tăcerea, pacea, somnul în lume domineș ;
Iar gingașele visuri alergă, se stracōră
În sufletele celor ce dorm . . . — dar eū vegheș !
De ce, o gânduri triste, nu me lāsași în pace ?
De ce imi răpiși încă chiar somnul meu de om ?
Luati-mi șios totā, dar când natura tace.
Lāsați-mi nōptea mie, — lāsați-me să dorm.

E nōpte . . . Pășerica d'al șilei sbor traditā,
În cuibul seū ascunsă și legānatā lin

De respirația nopții, ea dorme liniștită,
Ea dorme, ea 'i ferice! — Eu nu dorm, eu suspin! . .
De ce, o gânduri triste, nu me lăsați în pace?
De ce îmi răpiți încă chiar somnul meu de om?
Luați-mi ziua totă, dar când natura tace,
Lăsați-mi noaptea mie, — lăsați-me să dorm!

E noapte . . . Somnul par'că domnesce și prin unde!
Ca nișce surioare s'apropie, se strâng;
Plăcute somnambule, urechii le aude
Trădând ale lor visuri. — Eă, numai eu va! plâng.
De ce, o gânduri triste, nu me lăsați în pace?
De ce îmi răpiți încă chiar somnul meu de om?
Luați-mi ziua totă, dar când natura tace,
Lăsați-mi noaptea mie, — lăsați-me să dorm!

E noapte . . . Cu-ale nopții sinistre cântărețe,
În dar p'a mele cene, în dar eă somnul chem!
Toți gustă dulcea pace acestei semi-viețe,
Viață fără patini, — eă singur numai gem.
De ce, o gânduri triste, nu me lăsați în pace?
De ce îmi răpiți încă chiar somnul meu de om?
Luați-mi ziua totă, dar când natura tace,
Lăsați-mi noaptea mie, — lăsați-me să dorm!

E noapte . . . O somn dulce, de ce fugi tu de mine?
Atâția miserabili c'eu cuget strigător,
La orele aceste, iați parte l'al teă bine...
Chiar remușcarea dorme în cugetele lor!
De ce, o gânduri triste, nu me lăsați în pace?
De ce îmi răpiți încă chiar somnul meu de om?
Luați-mi ziua totă, dar când natura tace,
Lăsați-mi noaptea mie, — lăsați-me să dorm!

E noapte . . . Cât de mare 'i o noapte d'insomnie,
Când noaptea e și'n suflet, când sufletu'ți e 'n dor!
Când camera ta mică îți pare o pustie,
Un haos fără margini. — tu singur muritor!..
De ce, o gânduri triste, nu me lăsați în pace?
De ce îmi răpiți încă chiar somnul meu de om?
Luați-mi ziua totă, dar când natura tace,
Lăsați-mi noaptea mie, — lăsați-me să dorm!

Ah! Iecă noaptea trece și ziua Iecă luce;
Tot omul se trezesc din somnu' fericit;
Dar ziua care vine, ca noaptea ce se duce,
Neadormit me așă, me lasă neadormit.
De ce, o gânduri triste, nu m'ați lăsat în pace?
De ce m'ați răpit încă chiar somnul meu de om?
Luați-mi ziua totă, dar când natura tace,
Lăsați-mi noaptea mie, — lăsați-me să dorm!

Th. Șerbănescu.

LUAREA RUSCIUCULUI

În vechea retate tot pare dormind,
Abia câte-olată, neferal, veghind

Ici colo, pe diduri geșënd la vedere,
Pecurmă prin strigăt a nopții tăcere.

Dar pașa cetăței, d'a'i seî conjurat,
În somnul cel dulce era cufundat.
El nu se gândesc la lupta ce vine:
Mai multe miî pale lucesc lângă sine;
Șai-đeci ani de viață'n resboiă 'i-aă sburat.
Cu-al armelor gêmăt atât s'a dedat,
Că trebuie-a crede că 'n pace, tăcere,
El nu întâlnece aceeași plăcere.
Așa și vulturul pe piscul uscat,
De tunet, de crivăț, de ploî, înginat.
Țintind orizontul ce 'n foc se 'nvelesc,
Mai dulce se 'mhată, mai lesne-aromesc.

11

Dar cine 'i fecăora cu plete d' eben
Ce încă nu dorme în tristul harem?

E șica lui pașa: frumoșă și dulce,
O lacrimă lină în gene 'i streluc;
Iar mâna ei mică, pe frunte 'i trecënd,
Părea că gonece un cărd dulce, blând.
De tinere vise... Sorbită 'n gândire,
Prin lacrima 'i lină se 'ngănă-o ămbire.

O caudela arde; fumândă 'i vulvōre
Se varsă pe fața frumoșei fecăore.

Aprupe de fată, luat u'și-a loc
O teneră rōbă cu ochi de foc.
Ea stă să mângie frumoșă 'i stăpînă;
Deci ia mandolina, și cordă suspină
În mânele sêle micuțe, — albișori,
Ca vântul cel dulce ce trece pe flori.

«O dulce Leilică, tu ai un secret? —
Îi dice acêta ce p'albul ei pept
C'o bađă-amorōsă îi dă sărutare. —
Ah! nu te ascunde! acêta schimbare,
Aceste lungi lacrimi, veđi tu, te-aă vîndut...
Sub alba ta mână tambur' a tăcut
De câte-va ăile... tu nu ești din casă
Și viața ta dulce cu somnul te lasă!
Tu numai acoperi în dragi serbători
Cosita ta mândră cu petre și flori!
Vai! unde sunt încă acele dragi ăile,
Când una și alta, vōiuse copile,
Dorințele noastre cu drag le spunem
Și una de alta nimic n'ascundem?..»

Iar Lella răpită d'o vie gândire,
N'aude nimica... Străină șoptire!..
Ascultă ce ăice: «O sufletul meu!
De ce nu sint ore o pasere eă,
Să sbor spre acela ce inima'mi cere,
Să 'l vedănc' udată, să mor de plăcere!»

Ca robul ce țace în negra 'ochi-șore
Și lasă departe gindirea 'l să sbore
La cei ce iubește și pot a 'l uita,
Așa și feciōra la el cugeta.

Dar vorbele 'l însă rămân spândurate
Pe buze 'l ca niște boboțe roate
P'o mică răsură când plōea a stat :
Căci tunul de luptă semnalul a dat.

III

« La arme ! la arme ! Zaimi, lurucleri,
Vo'i Timarioți, Ađap'i, Euiceri !
La arme ! la arme !... Lar vo'i, uleinal',
Rugați pentru șahul și ostile sale !
'Nainte Delii !... să bată, să bată,
Aici tembelicul !... glaurul s'arată !...
Să arză fitilul ! topcii la loc !...
O dată, de două, a treia ori, foc !... »

Alarma se dăte, toți sbor l'apărare :
Bătrini și juni, cel slab și cel tare :

O poartă se sparge la vechea cetate :
Aci Musulmani vin toți a combate,
O luptă amară... mi'i săbii lucește,
Și locul se 'necă de sânge-omenesc
Acolo bătrâni, copiii și neveste
Cu petre și apă arunc din fereste.

În cap' unei strade stă pașa cu-al se'i
O mie, din cei buni mai falnici făcăi.
O cetă de roșii aci se oprește.
Andrefi, cu mândrie în frunte 'l pășește.
O ageră luptă începe 'ntre ei ;
Din pala tăioasă se varsă scinte'i,
Iar sângele cură și flinta trăsnește,
Și calul turbădă, volnicul răcesce.
La pepturi se luptă, se strâng, se lovesc ;
Cu dinți se sfașii, cu pumni se isbeșc !

Îci calul înfige potcove ușore
În fruntea și 'n peptul acelu'i ce mōre,
Și care, 'n durere 'l, ca șarpe călcat,
Piciorul ce 'l calcă, scărșnind, a mușcat.
Un alt cal, mai colo, versând cavalerul
Al căru'i braț falnic tăiat 'l-a ferul,
În voia 'l turbată ici colo-alerga,
Ș' o mână tăiată de friș se 'nclăța.

Îci unu 'n ninsōre dă țilele sale ;
Iar altul, din fugă 'utilnindu 'l pe cale,
Se 'mpedică cade și alți sosese,
Și toți se restōrnă și se 'nvălmășese.
Iar alți, dând arme, și cer țertăclune ;
Un altul preferă, de cât a depune
Jos armele se'le și a se preda,
Să 'și spintecoșe sinul cu sabia sa.

Serafii c' 'n flacări. Soldați 'u turbare,
Ard, surpă și tale mai tot ce le-apare.
Acolo aflară frumoșe femei

Ce, fără gilcēvă, le 'mpart între ei.
Cadăne sfioșe, plângēnde, gingașe,
Cu fața-albigoară și mult drăgălașe,
A căror piclōre nici nu au călcat
De cât pe covorul de flori emănat ;
A căror buze micuțe, rumeșore,
Abia sărutase o rață de sōre, —

Acum, prin ninsōre, prin sânge-omenesc,
Alergă desculțe, și plâng, și roșesc :
De ger înghețate, de spaime ușimate.
În brațul oștirei leșin despletite !
Andrefi se arătă în mijlocul lor.

« Ce ? nu me 'nclōre ? le dăce cu dor.
Un șerpe nu mușcă pe cât 'l dai pace ;
Noi suntem mai barbari, căci ce reii ne face
Aceste ființe, tovarăși mei ?
Cruțați slăbiciunea acestor femei ! »

IV

Xu, nu, viața este o grea 'ndatorință
De gemete, plângeri și de suferință ;
Iar dacă vr'o dată fericea gustăm,
E ca suferința mai crudă să 'ncecăm.

Andrefi se întōrce acum fericit,
Având și un nume ce 'n glōte 'l roștit.
Acel ce 'l aude, se 'ntōrce, șoptește,
Se dăce 'n Moldova la cea ce iubește.

Andrefi p'a sa cale era însoțit
D'un june rob negru de care 'l iubit,
Cu care împarte a lui intristare,
A lui bucurie, a lui nerăbdare.

El intră 'n cetate... Ajuoge acasă.
Bătrina lui mamă ședeă lângă masă :
Ea nu îl cunoșceă plină n'a vorbit.
« Vin ! dăse bătrina, o fiu 'prea iubit !
Căci întârșisem aicea în viață,
Să veđ încă'odată drăguța ta față ! »

V

Doi înși trec p'o stradă... ici colo s'arată
O mare ogradă c'o casă 'ntristată,
Pe care mulțime de umbre trecea
De câte ori luna din abur eșea.
Asupra cetăței se 'nalță tristătōre
Vechi turnuri cu formă înspăimintătōre,
Ca geniuri triste cetatea domneșce.
L'a lor tinerețe se par'că gândeșc ;
Aici cucușōea, în noapte, cobese :
Poporul, pe țiduri, adesea dăreșce
Fantasme ușore ici colo trecēnd
Ce 'n nōptea adâncă s'aud suspinând.

Andreî la aceste vederi cunoscute,
'Şi-aduce aminte minute plăcute
Din copilărie, iar tineru' dor
Îi smulge din ochi' un plâns ardeor.

Apröpe de casa Mariei strebate,
'Şi-opreşte cu mâna al seî sin ce bate

« Ce muşică dulce eî am auşit !
Ce mare lumină în ochi' 'mî-a isbit ?
Ah ! pöte că mörtea a stins al ei nume !
Său ce va să şică aci acea lume !
« Va' ! dacă ursita aşă risipesce
Orî-ce bucurie în viaţă' mî' şimbesce,
Parcede ! — 'I şisesse Maria cu dor. —
Dar când te'î întöröce, o dulce amor !
In dar căuta-ve'î pe dulcea'î fubiti' :
Căci vëntul va geme pe pîtra'î negrită ! »

Aşa gânda mândrul, cu temere stând,
Spre casa Mariei lumina vedeud.

V

Aci tinerimea nebună-amoröşă,
S'aventă în danşuri, săllînd graşiosă.
Uitând orî-ce chinuri ce au'î conşor,
Pe şinul plăcerei descarc viaţa lör.
În ochi'î atoncea Maria s'arată
Volöşă, rişëndă, de flori coronată ;
Alături stă mindru'î şi ténur bărbat.
Sub draga'î privire cu drag fărmeacat.
Nimic nu umbreşte a sa fericire,
Andreî nu mai vine 'n a sa suvenirö.
Ea nu îl mai crede aici pe pămënt ;
P'acest vis d'o nöpte s'a 'nchis un mörmënt
Pe care formosa copilă lăsase
Gîndirea din armă şi 'ndată 'l uitase :
Precum pe mörmëntul a tot ce-a 'necat
O ultimă flore să caş' am lăsat.
Andreî la acestă fatală vedere,
Creşu că încercă un vis de durere.

VI

Lăute, cimpoşe, în aer resună,
Iar lumea pe poduri din ce 'n ce s'adună.

Cu töte acestea, nuntaşi s'opresc :
Un mort p'a lor cale, aci întilnesc.

Naintea acelu' ce plecă din viaţă,
Acela ce vine, înclin' a sa faţă.

Nuntaşi fac cale, se strig, se abat,
Şi lasă să trecă al mortulu'î pat.

Cu töte acestea, în sgomotul mare
Al nunţei, se 'necă funebra cântare.

Un june rob negru coşoflugul urma,
Tăcut ca durerea şi lacrimî versa.

Pe lîngă mirăsă convoiul porneşte.
Maria, din caru'î, pe mort îl privoşte,
Dar răpede 'ntöröce atunci ochi seî
Căci ea cunoscuse în mort pe Andreî.

VII

Într'una din şile, într'o serbătöre,
O cetă de tineri şi june lectöre,
Mergënd la mörmüntu'î, aşară aci
P'arap şör' de viaţă...era Leili.

D. Bolintînu.

VEGEREA

(PRONUNŢIAMENTULŢI DIN BLASİÖ)

Peste câmpii a noştei aripă 'ntunecată
Se lasă ca p'o frunte al gelei nor duşos,
Selena piană tainic în cetă învelată,
Şin muntî fantastice neguri plutesc misterios.

O liniseşă adăncă peste pămënt domneşte,
Tăcere pretutinderî . . . tăcere de mörmënt !
Nici' frunşa nu se mişcă, nici' uuda nu şopteşte
Şi nici' o legănare de mormur sau de vënt !

Acum tot muritorul în visuri se înşănă,
Acum al şilei sgomot repauşă-amorşit, —
Dar capul meş f'acuma şinî cade trist pe mână
Şi arde, clocoteşte, de gânduri öpărit.

Zădarnic a natură neturburată pace
Me 'ndemună să 'nchiş ochi, să 'nec al meş suspiu ;
Închiş, tuchiş eî ochi, — dar inima nu tace,
Cî bate, strigă tare din ardeoru'î mî sin.

Iubirea şerei mele, ah ! şănta ei iubire !
Din ea a mele chinuri acuma isvoreşce ;
Departe mama-şöră se sbucşumă 'n perire,
A seile braţe albe în lanşuri se sdobesch.

Oh ! veş cum o topeşce teribila povară,
Ce găşi fără milă pe umeri îî apas ;
Veş vipera turbată selbatică, barbară,
Sugşend nobilu'î sânge ce încă 'l-a remas ;

A tirăniei palmă auş cum vigiesce,
Pe palida ei faţă căşënd înşuriat !..
Vedeş !.. oh ! ce cruşime !.. Sângele 'l isbucnesc
Şi peptul 'l se frânge d'un gemet desperat.

Ades crăşnesc Carpaţi d'atată nedreptat :
Ce a vomat infernal pe şinurile lor,

Și apele se umflu, mugeac, vîgii turbate;
Dar sîi nedreptății ah! tot nu se 'nfinor.

De multe ori pe ceruri, al Totului părinte,
Miraculoase semne arăși inspălmântând;
În fulgere și 'n tunet mânia ta 'i presinte;
Dar lor, o sante Dămne, nici tu nu le estî sânt!

Oh! pînă cînd tu, crudă, bastardă venituă.
Carpați cei reșoînici pe plac veî insulta
Și pînă cînd atata selbatica ta ură
A libertății rađe ceresci va 'ntuneca?

O pînă cînd pămîntul nutrit cu-al Roinei sînge
Va geme sub al Iud-ei imperiū blăstemat
Și pînă cînd cu sila veî cutođa de-a strînge
În jugul suferinței un neam nevinovat?

O mamă durerosă, o țeră ferecată
În lanțul servituței, fatal, dărămător,
Pe cînd a nopței pace tot universu 'nbată,
Gîndind la neagra 'ți sîortă, eū plîng cumplitu 'țidor!

Eū plîng, — torenți de lacrimi amare, ardătoare
Junia feței mele curînd o veste deșo,
Și pînă ce despotul va fi stăpân sub sîore
Repas și ferice eū nu voîu să doresc.

— Dar Iecă aurora voloasă, dîmbitoare,
Pe reșărit anină coronă de porfir;
Privesc a ei curată lumină 'nviitoare
Și 'mi pare că mai scade-adîncul meu delir.

Al n' pteî întunec se perde 'n depărtare,
A spațiului ne-urî prin gropi se tulipse;
În toate veselie, viață și mișcare!
O mare e minunea 'ți, părinte bun ceresc!

Îmi place într'aceste momente 'nălțătoare,
Să 'mbin glasu 'mi cu-al firei imn recunoscător.
Și să înalț la ceruri o rugă oftătoare,
Gîndind la blata 'mî țeră, sperînd în viitor.

Bucuresci, 17 Iulie 1868.

Miron Pompiliu.

Iecă o pagină din scrisorile filosofului roman Seneca. — Pare c'a avut 'naintea ochilor tabloul societății și literaturii noastre, cînd a scris-o. — O ascernem aci pentru că ne ajută să cunoscem cauzele căderii noastre morale și intelectuale.

INFLUINȚA CORUPȚIEI MORAVURILOR ASUPRA LITERATURII

Indată ce prosperitatea respîndi pretutinderi
Licența, așteîu lusu corpului fuse mai căutat; a-

poi lusu se întinse la mobile, apoi la case; voiră ca casele să se resfețe în câmpie, ca pereții să stre-lucescă de pietre aduse pe mare, ca coperișele să fie informusețate cu aureli, ca strălucirea plafondurilor să correspundă la lustrul scîndu-rurilor; în urmă lusu se întinse la ale mesei, și fie-care ținea să se destingă prin noutate și resturnarea deprinderilor; de exemplu, ca mîn-cările cu cari înainte se termina cina, acum să fie cele d'înteu, suū acelea pe cari le adu-cea la venirea convivilor acum să le reserve pentru plecarea lor. Cînd sufletul începe să desprețuiescă ceea ce este îndatinat și nu mai are de cît desgust pentru cele ce erău consa-crate de us, atunci el caută noutatea chiar în literatură.

Aci sunt cuvintele bătrine pe cari le ia și le scote la lumină; aci creață suū abate pe cele ne-cunoscute; aci (ceea ce de curînd s'a făcut modă) cred că fac minuni imulțind metaforile auda-ciōse. Sunt unî cari talū frasile și cari sper a face efect, lă-înd periōda suspendată, așa ca să dea auditoriilor despre dēnsi o idee înaltă; alți, în fine, merg pînă acolo că caut defectele pen-tru defecte. De aceea, ori unde veî vedea că place un stil corupt, să fiți siguri că acolo și moravurile sunt rele. Du:ă cum lusu des-frenat al fostinelor și vestmintelor arată o ce-tate coruptă; asemenea și licența literaturii, daca ea este generală, atestă că și sufletele, sufletele unde se nase cugetările scriitorilor, au degenerat.

Să nu ve mirăți dacă defectele sunt bine priîmite, nu numai de vulgari, ci chiar de spi-ritele cultivate. Acești omeuî se disting numai prin togă, dar nu prin gust. Ceea ce trebuie să ve mire, este că, nu numai operele defetuoșe, ci chiar defectele căștig laude. Căci tot d'a-una a fost așa; geniul n'a fost iubit daca n'a avut ce-va care să 'i fie lertat. Aceste defecte sunt introduse numai de un om, de acel care este capul scriitorilor epocii. Uni le imit, așa în cît aceste defecte trec de la unî la alți.

Acēsta vine de la un reū mare al sufletului. După cum în beție limba nu se împedcă ina-inte ca sufletul să fie pălit, apăsāt, nimicît; așa și stilul țilei (ceea ce nu este de cāt o be-tie), dacă este intipărit de asemenea afectatie. Sufletul trebuie ingrigit; din suflet es cugetările, cuvintele; din el ne vine infrēnarea, aerul, de-mersul. Este el sînătōș și tare, și stilul este ferm, solid, viril; este el abătut, tot cade. *Căt timp regele este sînătōș și bine, pretutinderea domnesce concordia; și perit regele? armo-nia s'a rupt (1).* Regele nostru este sufletul,

(1) . . . Rege incolumi, mens omnibus una est; Amisso, rupere fidem. Virgil, Georg. IV, 212.

cât timp el este sănătos. tot rămâne în datorie, supunere și ascultare; dacă se îndoie ori-cât de puțin, tot se deramă. Când sufletul se lasă a 'l învinge voluptatea, facultățile și actele lui 'l arăt moleția și neînfrânarea. Dar voii urma această comparație. Sufletul nostru este aci un rege, aci un tiran: este un rege când țintesc onestul, când cugetă la salvarea corpului încredințat lui, când nu 'l comandă nimic rușinos, nimic nedemn; dar când nu mai poate să se înfrâne, când ajunge pătimaș. nemulțumit, atuncea el nu mai merită de cât numele odios și detestabil de tiran. Atuncea el este prada patimilor furioase cari îl sfășiu.

(Scrisori către Lucilius. CXIV).

Lucius Annaeus Seneca.

MOMENTE DE MISANTROPIE

(DUPĂ GILBERT)

Păduri nestrebătate! coprins de desperare,
Scirbit de omnire, de frați'nți părăsit,
În scorburele vestre, streine d'acast sora,
M'afund. ca cupa vieței s'o sorb ori când ténit!

Mistrețul când dărește confratele'i cum dăce,
Strepsun de venătoral barbar, infariat,
S'aruncă peste densusul și 'n diutele'i vorace
Rosbură, sfăsciindu'l, cumplitul lui pece.

Al fiarelor domn, Leul, când vede p'al seii frate
Cădend de neputință, lipsit de ajutor,
Cu inima deschisă, în scorbura'i s'abate
Și 'mparte nutrimental cu el, mângăetor.

Și voi, cetății obscure a gintei sângerose,
Păduri, veđut-ați ore vr'un lap invidios,
Răpind plăpânda ôite din ghăara nemilôasă
A lupului ce mōre sub paltinul stufos?

Nu, nu; dar numai omul, gelos și fără milă,
Desprețue, sfăsciă pe om scmenul seii,
Și fōmea 'și potolesce dintr'ensul, crud, în silă;
Nu teme ničî pedepse, ničî legi, ničî Dumneđeii.

Sermanul ce se plânge că pânea îi lipsesce,
În fața noastră pare culpabil, pecătos;
Căci inima umană, de fer, nu se sdrobesc;
Avar este avutul, sermanul e gelos.

Un templu'i universal în care nedreptatea
P'altaru'i se resfață, c'un sceptur aurii;
Virtutea cea modestă, victimă fără parte,
Procede umilită sub ochiul cel impiii.

Talentele culcate pe paturî mortuare.
Veghețdă consumate de fōme și despreț;
Pe când superba Lene sub vel de serbătōre
Și fica'i Ignoranță, dorm placid și n'aș preț!

Și eii într'astă lume să cer să mai am vîștă?...
O nu!... a mele chinuri destul am îndurat;
Nimic nu se lipesc de inima'mi de ghiață,
Și ura'mi către dēnsa destul s'a 'nflăcăr.

Voi, tigri, să'mi deschideți a vōstre visuine,
Să intru!... vōii d'acuma cu voi ca să trăesc,
Căci astă mormentală tăcere ce ve ține
Ș'astă nēgră nōpte a silvelor doresc.

Cești arbori ce cu ramuri formeđ o tentă verde,
Cest eco ce repetă, măresce vocea mea,
A stâncilor grămadă ce'n unde se prevede,
A sōrte'mi infortună, plângend, pot imita!

Da, ceste negre locuri de loc nu me spaimântă,
Când totul înaintea'mi e trist și inghîțat...
Dar fruntea'toi se 'nsenină și 'n inină'mi s'aventă
Plăcerea . . . . simt că peptu'mi puțin s'a ușurat!

Eii cred dar că natura de sōrtă'mi ia aminte,
Și plânsu'i pentru mine e mult neprețuit.
Acastă fericire ce omul imprdinte
'Mi o nēgă, 'n aparință, în silve-am intilnit.

Ascundeți, locuri sacre, a vieței'mi importună,
Primiți pe sinul vostru sārntu'mi infocat.
Născut fufu ca pe fruntea'mi se port de spinicunună?
Ingrăși'tu'am dattubire, dar toți voi m'ați trădat!..

Dar iecă cadru vieței, ce 'n sinu-ve vōii dace:
De pat, vōii aera frunđa; o scorbura, palat;
De fōme, rauschi și ierbă; de sete, unda dulce;
Plăcere, inocența; averi, cuget curat!...

Așa printr'astă cale de grea misantropie,
Când cupa scurte'mi viețe de tot vōii fi golit,
Ași dice, când suflarea'mi abura-va spre vecie:
•V'asți fi Iubit, o ômeni, când voi v'ați fi Iubit!...•

1868. Iunie 23.

Basilii Demetrescu.

CÂND EȘEM CU TINE

Când eșem cu tine
Pe câmp, îi cu florî,
Și rupem coprine,
Și rupem viori;
Tôtă floricia,
Tôtă viorica,
Se părea că'mi dice:
•Tu vei fi forice!•

Astăđi fără tine,
Pe câmpii cu florî,
Eii culeg coprine,
Eii culeg viori;
Tôtă floricia,
Tôtă viorica,
Gâlfeșind imi dice:
•Nu mai este forice!•

(Sibiî)

Ión Lapedat.

Scrierile Domnului D. Bolintineanu :

Anteaf an al publicației literare espirat; în acest an au eșit : 1-lă o poemă în patru cãnturi : *Conrad*, doã broșurã pentru patru luni. 2-lea *Mihailu Vi-torul condamnat la mörte*, dramã, o broșurã pentru doã luni. 3-lea *Stefan cel Herbant*, dramã, pentru doã luni. 4-lea *Lãpușniru și Dupã bătălia de la Cãlugãreni*, doã drame, o broșurã pentru doã luni. *Stefan Gheorghe*, dramã istoricã, pentru doã luni. o broșurã, și cu acesta s'a inchisat anul anteaf.

În anul al doilea va coprinde *Traianida*, Epopee naționalã, precum și șese drame din istoria Romãnilor. Rebelul lui Traian în Dacia, colonizarea Daciei cu Romanii, este cea mai mare, cea mai glorioasă epocã a nãscerii nației romãne. Originea Romãnilor, latinitatea lor, acea latinitate care 'i-a pãstrat pînã astãzi, care îi pãstreazã încă ; acea mare originã ce ne-a creat simpatii și drepturi la națiile latine și care, în ani din urmã, le-au fãcut sã verse comorile și sã ungele lor pentru libertățile patriei nãstre ; care ne va sprijini și mãri în viitor dacã ne vom face demni ; acele resbõte mari a le Romanilor în Dacia; acea dovodire a originii Romãnilor în Dacia;—sunt mãrturiile în acestã Epopee. Dacã autorul acestei întreprinderi cãutãtoare nu va fi reeșit cu deplinãtate în întreprinderea sa, în ceea ce privește geniul, care nu se poate cãpãta fãrã voința cerului, cel pușin s'a atins cordã cea mare a vieții naționale și a introdus în poesia Romãnã o nouã formã culeșã chiar în propria naturã a poeziei Romãne și care în nici o altã limbã nu existã.

Cele șese drame istorice au și eșit de sub tipar într'un volum mare. Aceste drame sãnt unele în versuri altele în prozã :

1. Mãrirea și mörtea lui Mihailu. 2. Brãncoveni și Cantacozini, doã drame, partea I și II. 3. Mihnea care țãi taie boeri. 4. Despot Vodã ereticul. 5. Postelnicul Constantin Cantacoziu. 6. Sorin din timpul lui Mircea.

Abonamentul pe acest an este trei galbeni. Doritori pot trimite direct la D. D. Bolintineanu, (București, Caimata) adresa împreunã cu prețul.

Redacția acestui Jurnal recomandã, dintre toate monetarele cãte cunoșcem, ca cel mai bun :

MONETARUL COMPLECT

de toate monedele strãine și unitãțile de valoare romãne vechi a cãror valoare se cere în lei noi și bani, de la una pînã la una miã continuu și de aci cu unimile, șecimile și sutimile de miã pînã la un milion, calculate cu cea mai mare precizie și exactitate.

DE

A. ZANNE (inginer.)

Prețul unui exemplar este 1 leu și 10 bani (noi).

Curãnd se va pune sub tipar :

PEDAGOGIA

DE

GRIGORIE H. GRANDEA.

Acest tractat este compilat dupã Ambr. Rendu, Eug. Rendu și Th. Braun, profesor de pedagogie și metodologie la școla normalã a Statului, din Belgia, care a cules ce a fost mai bun din Rollin, Pestalozzi, Niemeier, Bénékté, Locke, Herguroether, Overberg, Diesterweg, Graser, Zerrenner, Duner, Heindel, Densel, Barran, J. P. Richter, Girard, etc. Afãrã de acesta este și conform programei Universitãții din Paris.

Dupã acesta se vor publica :

Mitologia Carpaților, reminiscințele pãgãnismului în gura poporului nostru.

Barbari, tablouri istorice și legendare de starea Daciei sub Goți, Huvii, Gepiði și Avari (secolul al III-lea, al IV-lea și al V-lea de la Cr.)

Fii lui Petru, regele Romãnilor și Bulgarilor, roman istoric (963 de la Crist.)

Abonați acestei gazete, vor primi ca premii cãte doã din aceste scrieri.

PENSIONATUL DE FETE

LUZZATTO

Se face cunoscut onor. pãrinți de familie cã, la acest internat se aflã cãte-va locuri de eleve vacante, în urma terminãrii studiilor anuale, și cã aceia din pãrinți cari vor bine-voi a'mi increde fiicele d-lor, sã se grãbescã, fiind cã cursurile au început la 15 August.

În acest internat, în anul acesta s'a înființat și clasa II-a gimnasialã și cursurile acestor clase se urmẽdã întocmai dupe programul școlii de fete a Statului.

Sub-semnata nu a cruțat nimic spre a forma clase gimnasiale în internat, a desvolta atãt studiul, cãt și lucrul de mãnã în gradul cel mai mare ;

A avea pentru eleve o îngrijire pãrintescã ce face sã uite cã nu sãnt în casa pãrinților lor.

E. Luzzatto,